

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Testapparatuur
voor geavanceerde
richtmiddelen
voor Tow, kanon
en mitrailleur

(Hughes Aircraft Cy)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij

commodore van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

R. B. J. Bongers

majoor der cavalerie

ir. G. M. van der Laan

kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar.

Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

Info-pers, Dubloen 56, 3641 ND

Mijdrecht, tel. (02979) 44 21

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

430 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

431 Een „mille“-paal voor het KL-management

433 De Legerraad: managementteam van de Koninklijke landmacht, door F. O. Vijselaar, majoor van de militaire administratie, secretaris van de Legerraad

440 Inzet van wapensystemen vurende met directe richting in de voorste rand weerstandsgebied, door J. van der Spek, kolonel der infanterie, commandant OCI

443 Modern Italië: vallen en opstaan . . . , door H. Toorenvliet, publicist

455 Traditie of folklore? door H. Ringoir, kapitein der jagers b.d.

459 De satelliet en zijn mogelijkheden. De nabije ruimte in gebruik voor militaire toepassingen als spionage, early warning en eventueel oorlogsterrein, door A. M. de Gouw, adjudant-onderofficier van de verbindingdienst (II, vervolg)

473 Meningen van anderen: Ontwikkeling van een logistiek informatiesysteem voor de Koninklijke landmacht — Taakverdeling binnen de NAVO

475 Antwoord op meningen van anderen: Ontwikkeling van een logistiek informatiesysteem voor de Koninklijke landmacht — Taakverdeling binnen de NAVO

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 82002(81/46)/LuO 82502 (81/40). Regeling vervoer voor rijksrekening bij bijzondere omstandigheden voor militairen die om dienstredenen in het buitenland verblijven alsmede voor uit het buitenland afkomstige dienstplichtigen.

LuO 82503(53/70). Herkeuring KLu-personeel Nederlandse Antillen.

LaO 81006(55.15/17)/LuO 81506 (55.15/17). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers in het buitenland (herdruk, april 1982).

LaO 82003(91.1/38). Aanvulling van opschriften op het vaandel van het Regiment infanterie Oranje-Gelderland.

LaO 82004(78/492). Examenregeling militair-muziektechnische vorming.

LaO 82005(78/493)/LuO 82504 (78/172). Interimregeling examens KMA 1982.

LuO 82503(53/70). Herkeuring KLu-personeel Nederlandse Antillen.

LaO 82006(57/75)/LuO 82505 (57/60). Beheer ceremoniële te-nuen.

LaO 78004(55.17/88)/LuO 78503 (55.17/85). Regeling financiële voorzieningen en verplaatsing militairen land- en luchtmacht 1977 (herdruk, juli 1982).

Lamed 011-82(78/491). Omscholing tot de categorie automonteur of motortransport.

Lamed 012-82(31.2/30). Administratieve aanwijzingen t.b.v. oefeningen in de Bondsrepubliek Duitsland.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 2-1014, 5e druk (Gebruik oefen- en schietterreinen). Deze nieuwe druk dient ter vervanging van de uit 1964 daterende 4e druk van VS 2-1014/1 en VS 2-1014/2. Aangezien de nieuwe druk een interservice-uitgave is, wordt de bewaking/vaststelling toegewezen aan de C-LAS; de verantwoordelijkheid m.b.t. de samenstelling van dit VS berust bij C-COKL.

VS 6-20/2, 2e druk (De inzet van de veldartillerie). De invoering van de nieuwe druk van dit voor-

Lumed 511-82(23.1/76j). Commissie van advies inzake opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

Lamed 015-82(55.14/43)/Lumed 514-82(55.14/44). Voorschrift betreffende het brengen ten laste van het rijk van kosten, verbonden aan representatie.

Lumed 515-82(78/147 h). Opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

schrift is noodzakelijk wegens: gewijzigde tactische opvattingen, de instroming van nieuw materieel, en de aansluiting op vernieuwde VS'n 6-20/1, 6-101 en 6-140.

VS 17-210 (De mortier 4.2. - Cavalerie). Dit nieuwe voorschrift dient ter vervanging van de VS'n 9-571/3 en 9-571/4, die zijn verouderd als gevolg van: de invoering van een nieuwe rekentafel, de verbetering van de munitie, en de wijziging van de diverse schiettechnieken.

VS 17-410/2 (Schiettechniek Leopard 2). De behoefte aan dit nieuwe voorschrift bij de tank- resp. verkenningsbataljons is ontstaan door de invoering van de tank Leopard 2 bij de cavalerie-eenheden.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator“ ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Een 'mille'-paal voor het KL-management

MS Het einde van de Tweede Wereldoorlog op het Europese operatietoneel, gesymboliseerd in de capitulatie van de Duitse strijdkrachten, heeft een periode ingeluid waarin de bevrijde naties moesten recupereren van het lijden dat zij hadden ondergaan en tevens gestalte moesten geven aan hun respectieve krijgsmachten die een herhaling van het rampzalige verleden zouden moeten voorkomen. Dat zich daarbij tal van problemen voordeden, laat zich wel begrijpen; ook zal duidelijk zijn dat lang niet iedereen een zelfde mate van begrip heeft kunnen opbrengen voor de oplossingen die uiteindelijk uit de bus rolden. Overigens kan worden vastgesteld dat veel van de opgetreden meningsverschillen aan het grote publiek zijn ontgaan; niet zozeer omdat het daarvan opzettelijk onkundig zou zijn gehouden maar veeleer omdat de massa van de bevolking in die naoorlogstijd nog wel andere zorgen aan het hoofd had dan die waarover „Den Haag” qualitate qua diende te beslissen. Achteraf is het zeker niet moeilijk, te concluderen dat toentertijd de kardinale vraag voor de leidende politici moet zijn geweest of het wederopbouwproces nu zou moeten staan in het teken van een grondige vernieuwing dan wel of men zou moeten streven naar een herstel van de vooroorlogse situatie. In de praktijk bleek al spoedig dat het antwoord op die vraag in feite niet werd gegeven: het eerste kabinet, dat in het laatst van juni 1945 werd geformeerd — Schermerhorn-Drees — had de leuze „Herstel en vernieuwing” in zijn vaandel geschreven en streefde derhalve naar zowel restauratie als innovatie. Voor de krijgsmacht — die in die dagen nog slechts wankel op de benen stond — was het van belang dat er op korte termijn klare wijn zou worden geschonken en dat zou worden aangegeven waar precies de verantwoordelijkheden en bevoegdheden zouden komen te liggen. Daarbij

deed zich, begrijpelijkerwijze, de moeilijkheid voor dat de oorlogstoestand *de facto* dan wel mocht zijn beëindigd, doch dat ons land *de jure* nog steeds in staat van oorlog verkeerde, terwijl bovendien nog aanzienlijke militaire inspanningen moesten worden geleverd in de rijksdelen in het Verre Oosten. De consequentie daarvan was, dat de militaire leiding een grotere mate van zeggenschap begeerde dan de politieke leiding — die zo snel mogelijk tot „in tijd van vrede” wenste te komen — haar nog wilde toestaan. Met andere woorden, de regering achtte de rol van de krijgsmacht in de „ultimo ratio” van de staatkunde uitgespeeld en wilde daarom de dominante positie van de veldheren niet langer gecontinueerd zien. De taak, de teugels weer in politieke handen terug te brengen, viel toe aan de minister van oorlog in het nationale coalitie kabinet, mr. J. Meynen, die weliswaar het model van de Britse defensieorganisatie ten grondslag legde aan de nieuwe Nederlandse vredesorganisatie maar een bevelsbevoegdheid als die van de „Army Council” daaruit onder geen beding wenste te zien uitoefenen door een vergelijkbaar college in de militaire verhoudingen waarover hij de scepter zwaaide.

Het gevolg van die opvatting was dan ook dat de door deze minister met ingang van 1 november 1945 ingestelde Legerraad, blijkens de omschrijving in zijn circulaire „Organisatie hogere Legerleiding” (d.d. 24 okt. 1945), onder des ministers persoonlijke voorzitterschap uitsluitend zou dienen voor het coördineren van de activiteiten van de KL-top en voor het adviseren van de bewindsman „omtrent de hoofdlijnen van diens beleid”. Voor de toenmalige chef van de generale staf, lgen mr. H. J. Kruls, was een dergelijke drastische demonstratie van *het primaat van de politiek* een moeilijk te verteren zaak, waarin hij zich niet dan met grote tegenzin schikte. Immers, de oorlogstoestand bestond nog steeds en in die omstandigheden was aan hem tevens de bevelsbevoegdheid over de landstrijdkrachten gegeven. Om die verantwoordelijkheid ook metterdaad te kunnen dragen was het geboden dat de politieke leiding het *grondbeginsel van de eenhoofdige leiding* respecteerde en derhalve zowel de personele als de materiële middelen zonder enig voorbehoud stelde onder hem die voor de uitvoering van de op te dragen taken verant-

woordelijk was. Maar in de nieuwe topstructuur was de materieelverantwoordelijke — de kwartiermeester-generaal genm S. J. van den Bergh — evenals de cgs rechtstreeks onder de minister geplaatst — en dus *nevengeschikt* — terwijl de voor het militaire personeel verantwoordelijke adjudant-generaal kol mr. W. J. van Dijk in de hiërarchie onder de secretaris-generaal was komen te ressorteren. Geen wonder dan ook dat de insiders van oordeel waren dat hier sprake was van een onmiskenbare uitholling van de functie van de bevelhebber, te meer omdat de minister zich bovendien had weten te verzekeren van een extra sterke positie door de chef van het militaire kabinet van de minister van oorlog — kol M. R. H. Calmeyer — aan te wijzen als degene die hemzelf in eerste instantie zou moeten adviseren en die, namens hem en in zijn plaats, coördinerend en controlerend zou optreden als vierde man bij de besprekingen van de drie nevenschikte topmilitairen. Niet ten onrechte beschouwden de ingewijden deze ontwikkelingen als een beslissende fase in de strijd tussen enerzijds de uit Engeland teruggekeerde militaire leiding en anderzijds de in politieke kringen invloedrijke groep dergenen die in krijgsgevangenschap al min of meer de machtsgreep hadden beraamd die zou moeten leiden tot een organisatie van het defensieapparaat langs de door hen gewenste lijnen. In het kader van dat, grotendeels achter de Haagse coulissen gevoerde, gevecht was inmiddels ZKH Prins Bernhard reeds „weggepromoveerd” naar de functie van Inspecteur-Generaal en had de vernieuwingsdrang — waarop velen, en niet in de laatste plaats de voormalige verzetslieden en anderen die de harde les hadden geleerd, hun hoop hadden gesteld — steeds meer terrein verloren aan de stromingen die het herstel van de vooroorlogse verhoudingen nastreefden.

Van dat alles drong echter nauwelijks iets door tot de lagere regionen van de doe-organisatie; daar had men, zoals gezegd, wel wat anders aan

het hoofd, want de aandacht werd daar volledig opgeëist door de noodzakelijk snelle wederopbouw van de krijgsmacht en de voorbereiding van de overzee te zenden contingenten. Van wat zich in Den Haag afspeelde, had men weinig weet; maar uit wat er uitlekte kon nauwelijks een sympathiek beeld worden gevormd. Het is daaruit tot op zekere hoogte te verklaren dat „te velde” argwaan en desinteresse ten opzichte van het Haagse apparaat een rol gingen spelen en dat, mede daaruit voortvloeiende, ook thans nog vele actief dienenden onbekend zijn met het feitelijke functioneren van de topstructuur van de krijgsmacht. Ook van een college als de Legeraad weet men over het algemeen slechts weinig meer dan dat het een Haagse aangelegenheid is. Dat inmiddels op 28 september jl. een belangrijke mijlpaal werd gepasseerd, te weten de duizendste vergadering sinds de hiervoren gememoreerde oprichtingsdatum, lijkt nu een gereede aanleiding voor het opheffen van die lacune in veler „militaire algemene ontwikkeling”. Het in dit nummer als eerste geplaatste artikel kan daartoe stellig een uitstekend middel zijn. Voor hen die een grondiger verkenning ambiëren, kan worden verwezen naar een speciale publikatie die ter gelegenheid van deze bijzondere vergadering werd voorbereid door de Sectie militaire geschiedenis van de Landmachtstaf en die, weliswaar in een zeer beperkte oplage verschenen, in de militaire bibliotheken kan worden geraadpleegd.

De Legeraad, inmiddels de in het vorenstaande aangeduide kinderziekten gelukkig te boven gekomen en de kinderschoenen ook ruimschoots ontgroeid, heeft bewezen een voortreffelijk instrument te kunnen zijn waar politieke en militaire leiding elkaar wezenlijk kunnen vinden. Voor het zinvolle gesprek op dat niveau, en in het bijzonder voor het *luisteren*, is dat college ontegenzeggelijk van eminent belang. De „mille”-paal van nu moge daarom in de toekomst nog vele malen worden herhaald en de Koninklijke landmacht moge daarbij alle baat vinden!

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Bijeenkomst 14 oktober 1982

Zie de aankondiging op blz. 439 in dit nummer

De Legerraad: managementteam van de Koninklijke landmacht

F. O. Vijselaar

majoor van de militaire administratie, secretaris van de Legerraad

Op 28 september 1982 heeft de per 1 november 1945 ingestelde Legerraad voor de duizendste keer vergaderd. Niet allen in de Koninklijke landmacht zullen genoegzaam inzicht hebben in de functie van de Legerraad. Deze jubileumvergadering is een goede aanleiding daarop in te gaan.

Samenstelling Legerraad

De Legerraad is binnen de organisatie van het ministerie van defensie het hoogste beslissings- en overlegorgaan van de Koninklijke landmacht. In feite is de Legerraad het managementteam of, anders gezegd, het directieteam van de Koninklijke landmacht. In dit college hebben zitting: de bevelhebber der landstrijdkrachten, die tevens chef landmachtstaf is, de directeur materieel KL, de directeur personeel KL en de directeur economisch beheer KL.

De chef landmachtstaf is verantwoordelijk voor het operationele functiegebied, dat richtinggevend (maar niet bepalend) is voor de andere functiegebieden. Daarom is de chef landmachtstaf primus inter pares en uit dien hoofde voorzitter van de Legerraad. Bij afwezigheid van de chef landmachtstaf fungeert het langstzittende lid van de Legerraad als voorzitter; dat is nu de directeur economisch beheer KL.

Bij de vergaderingen van de Legerraad is steeds de adjunctdirecteur voorlichting KL (ADVKL) aanwezig, alsmede een full-time secretaris.

De plaats die de Legerraad inneemt in de defensieorganisatie, en de organisatorische positie van de leden van de Legerraad ten opzichte van elkaar worden bepaald door de wijze waarop het ministeriële deel van de defensieorganisatie is gestructureerd. Omdat de Legerraad deel uitmaakt van de topstructuur van Defensie wordt

nader ingegaan op de huidige topstructuur en de wijze waarop deze tot stand kwam.

Voorgeschiedenis

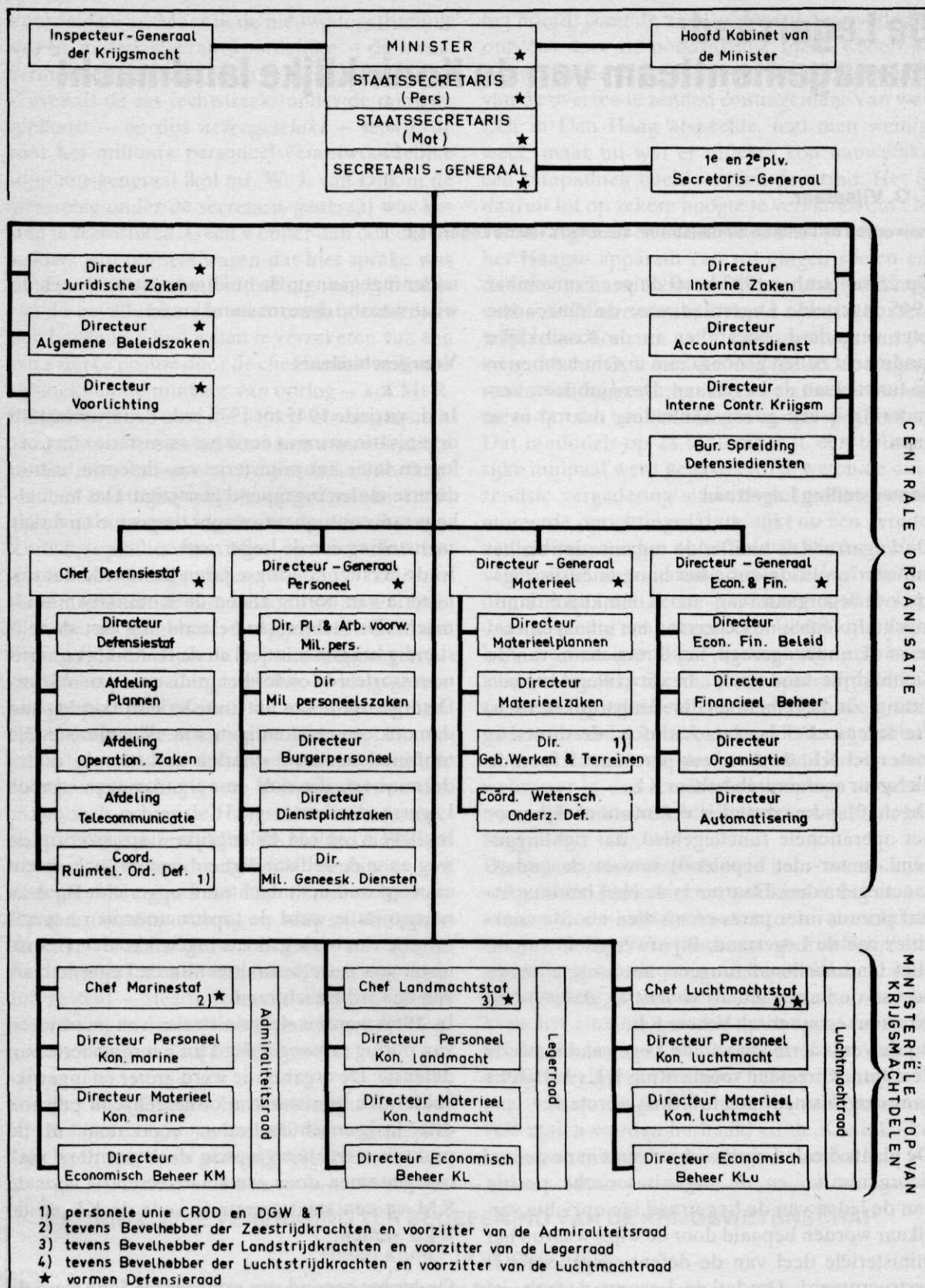
In de periode 1945 tot 1976 is de departementale organisatie van wat eerst het ministerie van oorlog en later het ministerie van defensie heette, diverse malen ingrijpend gewijzigd. Dat had telkens ook consequenties voor de positie en de samenstelling van de Legerraad.

In de eerste naoorlogse jaren bestuurde het ministerie van oorlog alleen de Koninklijke landmacht. De luchtmacht bestond nog niet als zelfstandig krijgsmachtdeel en de Koninklijke marine ressorteerde onder het ministerie van marine. De organisatie van het ministerie van oorlog had dan ook een eenvoudige vorm. Alle ministeriële topfunctionarissen stonden rechtstreeks onder de minister, die ook de vergaderingen van de Legerraad voorzat.

In 1949 werd een belangrijke stap gezet op de weg naar de zelfstandigheid van de luchtmacht en werd de Luchtmachtraad opgericht. Bij deze reorganisatie werd de topstructuur van het ministerie van oorlog al iets ingewikkelder. De minister was zowel voorzitter van de Legerraad als van de Luchtmachtraad.

In 1959 werden de ministeries van marine en van oorlog samengevoegd tot het ministerie van defensie. De organisatie werd groter en ingewikkelder. De minister kon onmogelijk in persoon drie krijgsmachtdeelraden voorzitten; in de praktijk werd het grootste deel van deze taak overgenomen door een staatssecretaris voor de KM en een staatssecretaris voor de KL en de KLu samen.

Onder het bewind van minister De Jong werd de organisatie van het ministerie in 1963 ingrijpend

Afb. 1 Topstructuur ministerie van defensie

gewijzigd. Het ministerie werd verticaal georganiseerd. De bedoeling van deze herstructurering was de drie krijgsmacht delen meer autonomie te geven. Bij elk van de drie krijgsmacht delen werd een staatssecretaris met de dagelijkse leiding belast.

In het financiële en het personele functiegebied werd tussen de KL en de KLu een volledige taakscheiding aangebracht. Onder drastische inkrumping of opheffing van de desbetreffende centrale directies werden per krijgsmacht deel een plaatsvervangend secretaris-generaal en een opperofficier personeel, lid van de krijgsmacht deelraad, belast met respectievelijk het financieel-economische en het personele functiegebied. Tegelijk werd, als consequentie van de samenvoeging van de ministeries van marine en van oorlog in 1959, een aantal gelijksoortige afdelingen van die ministeries samengevoegd en onder rechtstreekse leiding van de secretaris-generaal gesteld.

Minister Den Toom bracht in deze structuur geen wijziging aan, maar minister De Koster veranderde in 1971 de samenstelling van de politieke leiding. Er werd thans slechts één staatssecretaris benoemd, die een „defensiewijde” taak kreeg. Van dat moment af trad in de praktijk de plaatsvervangend secretaris-generaal KL namens de minister op als voorzitter van de Legerraad.

De nog steeds relatief onafhankelijke positie van de krijgsmacht deelraden ontmoette echter bezwaren. Minister Vredeling kondigde in de memorie van toelichting bij de defensiebegroting 1974 aan dat hij een wijziging van de topstructuur van het ministerie van defensie wenste.¹ In verband met de ministeriële verantwoordelijkheid voor beleid en taakuitvoering vond de minister dat hij onvoldoende greep had op het besluitvormingsproces, waardoor ook het stellen van prioriteiten moeilijk was. Na een intensieve voorbereiding werd in 1976 de vigerende topstructuur vastgesteld en kreeg de Legerraad zijn huidige samenstelling.

Huidige topstructuur

In 1976 werd de nu van kracht zijnde matrixor-

¹ Zie ook: *Defensienota „Om de veiligheid van het bestaan”* (1974)(hfdst 9).

ganisatie voor het ministerie van defensie ingevoerd (zie afb. 1).² Deze organisatiestructuur biedt de waarborg dat de politieke leiding een vaste greep heeft op de beleidsvoorbereiding en daarna zicht houdt op de uitvoering van dat beleid. Kenmerkend voor de matrixorganisatie is de combinatie van functioneel gerichte topfunctionarissen binnen de centrale organisatie van het ministerie enerzijds (te weten de chef defensiestaf en de drie directeuren-generaal) en de leden van de drie krijgsmacht deelraden anderzijds. Allen zijn ministeriële functionarissen die hiërarchie nevensgeschikt zijn. De chef defensiestaf is dus níét de baas van de chef landmachtstaf, evenmin als deze de baas is van de overige leden van de Legerraad. De chef defensiestaf en de directeuren-generaal hebben echter wel de bevoegdheid functionele aanwijzingen of richtlijnen te geven aan de krijgsmacht delen.

De functies van chef landmachtstaf en van bevelhebber der landstrijdkrachten zijn in één persoon verenigd, maar als bevelhebber maakt deze, in tegenstelling tot de andere hiervoor genoemde topfunctionarissen, geen deel uit van het ministeriële apparaat. De bevelhebber is, onder uitsluiting van ieder ander, voor de taakuitvoering van de onder zijn bevel gestelde eenheden rechtstreeks verantwoording verschuldigd aan de minister.

De samenwerking tussen al deze topfunctionarissen vindt plaats binnen een overlegstructuur van zowel functioneel gerichte als produktiegerichte samenwerkingsverbanden, die raden of comités worden genoemd. Zie daarvoor het enigszins vereenvoudigde relatieschema in afb. 2. De functioneel gerichte samenwerkingsverbanden zijn het comité chefs van staven/bevelhebbers (COCSB), het comité personeel (COP), het comité materieel (COM) en het comité economie en financiën (COEF). Deze comités worden voorgezeten door de chef defensiestaf respectievelijk de voor dat functiegebied verantwoordelijke directeur-generaal.

De produktiegerichte samenwerkingsverbanden zijn de krijgsmacht deelraden.

Zowel de functionele comités als de drie krijgsmacht deelraden zijn onderraden van de Defen-

² De matrixorganisatie is vastgelegd in het voorlopig organisatiehandboek ministerie van defensie, dat op 1 april 1978 in werking is getreden.

sieraad. De Defensieraad is het hoogste overlegorgaan en wordt voorgezeten door de minister. In de Defensieraad kan in voorkomend geval een afweging plaatsvinden tussen functionele en krijgsmachtdeelbelangen. Daarin voorziet de overlegstructuur, want de voorzitters van de functionele comités en van de krijgsmachtdeelraden (als bevelhebber) zijn lid van de Defensieraad.

De binding tussen Defensieraad en onderraden is zichtbaar op de agenda van de Defensieraad. De besluitenlijsten van de onderraden (functionele comités en krijgsmachtdeelraden) worden namelijk in de Defensieraad behandeld, voordat zij door de minister worden goedgekeurd.

Ter afsluiting kan worden geconcludeerd dat de door de politieke leiding gewenste greep op het ministeriële apparaat voor wat betreft de organisatiestructuur wordt bereikt door enerzijds de hiervoor aangegeven overlegstructuur en anderzijds de hiërarchieke nevenschikking van alle topfunctionarissen waarover de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden op uitgebalanceerde wijze zijn verdeeld. Zowel overlegstructuur als hiërarchieke nevenschikking maken het vrijwel ondenkbaar dat ernstige verschillen van inzicht tussen topfunctionarissen van centraal en/of krijgsmachtdeelniveau voor de minister verborgen zouden kunnen blijven.

Bovendien wordt de goede gang van zaken nog gewaarborgd door de vastlegging van de wijze waarop het Nederlandse defensieplanningsproces (NDPP) moet worden uitgevoerd.³ Daarop zal in dit bestek niet diep worden ingegaan.⁴

De taken van de Legerraad

Als managementteam van de KL stuurt de Legerraad de activiteiten van de vier Haagse KL-staven (de landmachtstaf en de staven van DMKL, DPKL en DEBKL) onder meer ten aanzien van de in het NDPP-verband te leveren KL-bijdragen. Het gaat daarbij in hoofdzaak om de jaarlijkse voorbereiding van de KL-be-

³ Zie de handleiding van het Nederlandse defensieplanningsproces en programmabudgettering, die sedert begin 1978 van kracht is.

⁴ Zie daarvoor: G. H. J. M. Peijnenburg – Organisatie en managementproces van het ministerie van defensie. *Mil. Spect.* 147(1978)(10)431, (11)536.

groting en om het voorbereiden van een tienjarrenplan dat in beginsel om het jaar moet worden opgesteld en kan uitmonden in een defensienota.

De Legerraad bewaakt deze activiteiten niet alleen nauwkeurig, maar pleegt ook intensief overleg over de richting waarin deze plannen moeten worden uitgewerkt. Het zal duidelijk zijn dat bijvoorbeeld de directeur materieel niet een materieelplan kan opstellen als hij de operationele prioriteiten of de financiële beperkingen niet zou kennen of indien hij niet op de hoogte zou zijn van de mogelijkheden van de directeur personeel het benodigde personeel te leveren. Daarom vindt de coördinatie van de planningsactiviteiten binnen het operationele, materiële, personele en financiële functiegebied in laatste instantie in de Legerraad plaats.

Een en ander wordt overigens voorbereid in het intern planningscomité KL, waarin de hoofden van de afdelingen plannen van de eerder genoemde vier staven een zelfde, maar gedetailleerder coördinatie uitvoeren.

De leden van de Legerraad houden in dat verband ook nauwlettend in het oog dat, voor het functiegebied waarvoor zij verantwoordelijk zijn, rekening wordt gehouden met de uit de functionele lijnen (d.w.z. van de chef defensiestaf of de directeuren-generaal) afkomstige beleidskaders.

Verder is van belang dat de voorzitter van de Legerraad verantwoordelijk is voor de tijdige indiening van de NDPP-documenten.

Nadat een meerjarenplan of een begroting door de politieke leiding is goedgekeurd, vindt in de Legerraad coördinatie plaats over de realisatie van deze plannen.

Behalve de hiervoor aangegeven planningsactiviteiten volgens de in beginsel vaste een- of tweejaarcyclus van het NDPP – hetgeen in wezen een continuproces is – worden in de Legerraad alle belangrijke KL-adviezen voorbereid die het belang van één functiegebied te boven gaan. Verder wordt in de Legerraad coördinerend overleg gevoerd over de taakuitvoering van de KL, waarvoor de bevelhebber verantwoordelijk is. ▷

Werkwijze Legerraad

In beginsel wordt elke maandag vergaderd door de functionele comités (COCSB, COM, COP, COEF). In elk functioneel comité heeft één lid van de Legerraad zitting.

De dag daarop, in beginsel elke dinsdag (maar indien nodig ook ertussendoor), vergaderen de krijgsmachtdeelraden, waaronder de Legerraad.

In de Legerraad informeren de leden elkaar over de hoofdpunten uit de vergaderingen van de functionele comités, die op de voorgaande dag zijn gehouden. Zo blijven de leden van de Legerraad niet alleen goed geïnformeerd maar deze terugkoppeling verschaft tevens de mogelijkheid tot een nadere standpuntbepaling en/of een bijstelling van het beleid.

Op de daaropvolgende woensdag vergadert de Defensieraad. Daarin heeft de bevelhebber, die tevens voorzitter van de Legerraad is, zitting.

Het zal duidelijk zijn dat de hiervoor aangegeven vergadercyclus het mogelijk maakt, als dat nodig is, belangrijke en ingewikkelde problemen in een zeer kort tijdbestek (drie dagen) uit alle invalshoeken te belichten. Tegelijkertijd is de bevelhebber maximaal en up to date geïnformeerd, hetgeen hem in staat stelt de belangen van de KL optimaal te behartigen.

De aanwezigheid van de adjunct-directeur voorlichting KL in de Legerraadvergadering beoogt de voorwaarden te scheppen voor een adequate voorlichting. Indien immers de defensievoorlichting zelf niet goed zou zijn geïnformeerd, is de kans op mislagen in de voorlichting te groot. Voorts heeft de adjunct-directeur voorlichting KL een adviserende taak ten aanzien van de aan bepaalde beleidsvoornemens verbonden voorlichtingsaspecten.

Van elke vergadering van de Legerraad worden een besluitenlijst en een verslag opgemaakt. De besluitenlijst wordt aan de Defensieraad aangeboden en bevat per agendapunt een korte weergave van het besprokene. Verder worden de genomen besluiten en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen vermeld. Bovendien wordt een uitgebreid vergaderverslag opgesteld dat ter vastlegging van het besprokene dient en tot doel heeft de daarvoor in aanmerking komende staffunctionarissen te informeren over hetgeen gaande is. Daartoe wordt in het Leger-

raadverslag ook informatie verstrekt over het besprokene in de functionele comités.

Onderwerpen

De in de Legerraad aan de orde komende onderwerpen kunnen als volgt worden gegroepeerd.

- *Het opstellen van meerjarenplannen*, waarin de beleidsvoornemens voor een planperiode van ten minste de eerstkomende tien jaren worden vastgelegd, evenals de consequenties van die voornemens. Bij het opstellen van een dergelijk langlopend plan zullen er altijd financiële of andere beperkingen zijn. Daarom wordt in deze plannen de keuze gemaakt volgens welke hoofdlijnen de KL zich zal moeten ontwikkelen. De Legerraad zal een groot aantal factoren van invloed moeten afwegen voordat de prioriteiten kunnen worden vastgesteld. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de afweging van het belang van een investering tegen de daarvoor noodzakelijke verlaging van de exploitatiekosten. In dat verband is illustratief het onlangs bekendgemaakte voornemen de parate afdelingen lichte lucht-doelartillerie op te heffen om financiële middelen vrij te maken voor de aankoop van de draagbare luchtdoelraket van het type Stinger, welke aankoop een hoge prioriteit heeft in het tienjarigen plan voor de luchtverdediging.

- *Het goedkeuren van realisatieprogramma's*. Deze programma's vloeien voort uit het door de politieke leiding goedgekeurde meerjarenplan. De realisatieprogramma's zijn gedetailleerder, liggen ten grondslag aan de begroting en houden uiteraard rekening met de recentste gegevens. Voorbeelden van jaarlijks aan de Legerraad ter vaststelling aan te bieden realisatieprogramma's zijn: het materieelaanschaffingsprogramma (wat wordt voor hoeveel geld gekocht en wat wordt daarvan elk jaar betaald?), het bouwprogramma (wat wordt waar en voor welk bedrag gebouwd?), en de zogenaamde begrotingssterkten, die bepalend zijn voor de te werven aantallen vrijwillig dienende militairen en burgerpersoneel alsmede voor het aantal op te roepen dienstplichtigen.

- *Het volgen van de realisatie van goedgekeurde*

plannen en programma's. De legerraad gaat daarbij in het bijzonder na of alle afgeleide beslissingen en maatregelen tijdig zijn genomen. Daartoe krijgt de Legerraad rapportages waarin de knelpunten worden gesignaleerd. Zo'n rapportage kan leiden tot de noodzaak op korte termijn beslissingen te nemen, bijvoorbeeld op de vraag: De opleidingshulpmiddelen voor een bepaald type materieel blijken duurder dan was geraamd; ten koste van wat moet dat gaan? In dat verband kan niet onvermeld blijven dat de Legerraad eveneens erop toeziet dat de begroting niet wordt overschreden. In dat kader moet de Legerraad ook besluiten op welke wijze kortingen op de reeds lopende begroting moeten worden opgevangen.

● *Het voeren van overleg over de taakuitvoering van de KL.* De bevelhebber is verantwoordelijk voor de taakuitvoering van de onder zijn bevel gestelde eenheden. Daarin optredende problemen kunnen echter consequenties hebben voor de personeelsvoorziening of voor de logistieke ondersteuning. Omgekeerd kan een bezuinigingsplan invloed hebben op de taakuitvoering.

Vanwege deze mogelijke wisselwerking tussen ministeriële en bevelhebbersaangelegenheden kan dit coördinerende overleg leiden tot bijstelling van bepaalde realisatieprogramma's.

● *Het geven van adviezen over beleidsvoornemens of plannen* die in de centrale organisatie van het ministerie worden uitgewerkt en waarvan het belang uitgaat boven dat van één functiegebied van de KL. Hier ligt veelal het accent op het inbrengen van de KL-belangen, die in de functionele comités en/of de Defensieraad worden afgewogen tegen andere belangen. Voorbeelden daarvan zijn de door de Legerraad gegeven adviezen over het leeftijdsontslag militairen, de problematiek van de ontkoppeling van de inhouding voor huisvesting en voeding, en het project integratie van de vrouw in de krijgsmacht.

Ter afsluiting kan nog worden opgemerkt dat de Legerraad nogal eens een staffunctionaris verzoekt hem ter vergadering te informeren. Bijgevolg hebben tal van stafofficieren een deel van een Legerraadvergadering bijgewoond.

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op *donderdag 14 oktober a.s.* te 19.30 uur houdt de vereniging voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag, waar een inleiding zal worden gehouden over

De Franse kernmacht

De inleiding zal worden verzorgd door de Franse expert Pierre Lellouche, die zich daarbij zal bedienen van de Engelse taal.

Na de voordracht wordt, als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie geboden.

Introductie: d.t.v. de secretaris, Ikol W. F. Anthonijsz, Frederikkazerne, gebouw 110, Postbus 90701, 2509 LS Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 73 24 33).

Inzet van wapensystemen vurende met directe richting in de voorste rand weerstandsgebied

J. van der Spek

kolonel der infanterie, commandant OCI

Met de pakkende titel „De reanimatie van de flankerende schootssector in het verdedigende gevecht” is in de Militaire Spectator (151(1982) (7)299) een artikel verschenen van de hand van lkol D. P. van Koesveld.

In dat artikel wordt door de schrijver onder meer betwijfeld of wij met de pantserinfanterie op de goede weg zijn. Naar zijn mening dreigt de infanterie haar identiteit, „het wapen van het nabijgevecht”, te verliezen.

Hij beschrijft de voor- en nadelen van de frontale en flankerende schootsvelden en pleit voor een vuuropening, indien de vijand zich op korte afstand van de voorste rand weerstandsgebied bevindt, onder meer vanwege de door hem gestelde grotere gevechtswaarde van flankerende vuren. Daardoor zou de functie van de pantserinfanterie in *zijn visie* — „het nabijgevecht” — beter tot haar recht komen.

Mede als reactie op dat artikel wordt hierna het standpunt van het Opleidingscentrum Infanterie inzake het voeren van de verdediging door pantserinfanterie, weergegeven. Als uitgangspunt zal de thans van kracht zijnde pantserbestrijdingsdoctrine worden gehanteerd, die is voortgekomen uit resultaten, verkregen uit een aantal internationale en nationale studies, ingebed in de OTVEM. Het artikel blijft beperkt tot de inzet van wapensystemen vurende met directe richting, en richt zich op een optreden in bataljonsverband in de voorste rand van het weerstandsgebied. Gekozen is voor een opzet waarbij de relevante factoren van invloed achtereenvolgens in beschouwing worden genomen.

Opdracht

De opdracht aan een voorbataljon luidt: „Verdedig in vak”, waarbij de voorste rand weer-

standsgebied globaal is aangegeven door middel van de opgedragen aansluitingspunten.

De bataljonscommandant is in principe „vrij” in de keuze van de plaatsen van zijn verdedigende opstellingen in de voorste rand weerstandsgebied; wel dient hij in zijn OTVEM rekening te houden met het brigadeplan. Bovendien kan een hogere commandant in een aantal gevallen de plaats, sterkte en soort van een opstelling in het bataljonsvak opdragen.

Gezien het doel van de verdediging dient het bataljon zodanig op te treden dat de vijand zo mogelijk vóór de voorste rand weerstandsgebied tot staan wordt gebracht, en eventueel binnengedrongen vijand buiten gevecht wordt gesteld.

De verdedigende opstellingen dienen tactisch belangrijke gebieden en/of naderingsmogelijkheden daarheen te beheersen.

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat er slechts weinig mogelijkheden zijn om met hele eenheden op flanken van vijandelijke naderingen opstelling in te nemen.

Pantserbestrijding

De pantserinfanterie voert bij voortdurende het gevecht tegen gepantserde middelen van de vijand. In bepaalde fasen van het gevecht strijdt zij tevens tegen vijandelijk personeel.

De manier waarop de pantserbestrijding wordt uitgevoerd, wordt door de volgende feiten bepaald.

1. De pantserbestrijdingswapens van de infanterie zijn zeer effectief, maar hebben een lage vuursnelheid.

2. De verhouding van de uitschakelingskans van de wapensystemen van aanvaller tegenover verdediger is bij afstanden boven 1000 m gunstig voor de verdediger; beneden 1000 m hebben, bij een krachtsverhouding van 3:1, aanvaller en

verdediger reeds gelijke kansen elkaars systemen uit te schakelen. Vuuropening op grote afstand is dus in het voordeel van de verdediger.

3. De te verwachten concentratie van vijandelijke tanks en andere gepantserde voertuigen dwingt de verdediger tot het inzetten van een bepaald aantal en assortiment pantserbestrijdingswapens voor zowel het slijtende gevecht op grotere afstand als voor het nabijgevecht met de resterende vijand.

Combinatie van deze feiten leert dat het kiezen voor verdedigen in de vorm van het nabijgevecht leidt tot een behoefte hetzij aan méér pantserbestrijdingswapens hetzij aan een heel ànder type wapen, namelijk snelvurend met ten minste dezelfde effectiviteit.

Terrein en weer

De militaire aspecten van het terrein in combinatie met het weer bepalen mede de definitieve keuze van de verdedigende opstellingen. Bij de vaststelling van de vijandelijke naderingsmogelijkheden zal differentiatie nodig zijn naar gelang van de mogelijkheden bereden, dan wel uitgestegen of te voet te naderen.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het terrein in West-Europa wordt gekenmerkt door een sterke begroeiing en dichte bebouwing. Het in Ikol Van Koesvelds artikel gehanteerde argument dat door het benutten van vuurkracht in de breedte grotere frontdelen met vuur worden afgesloten met bovendien aanzienlijk minder wapens, gaat in relatie met dit terrein niet op. De mogelijkheid de dracht van de wapensystemen volledig te benutten, wordt beperkt en er zijn dus ook bij deze wijze van inzet niet minder wapensystemen nodig om tot de benodigde vuurdichtheid te komen.

Vijand

Het aanvallende gevecht van de Warschau-Pactgrondstrijdkrachten vertoont de volgende hoofdkenmerken:

- handhaven van de voorwaartse beweging;
- echelonnering in de diepte op het niveau van bataljon en hoger;
- bij dag en nacht ononderbroken voortzetting van de aanval;

- streven naar een doorbraak en snel doorstoten in diepte en breedte;
- massale vuursteun.

De WP-eenheden vallen aan op een zo breed mogelijk front. Zij treden zo lang mogelijk bereden op en stijgen pas uit indien daartoe gedwongen, dan wel bij het binnendringen van het doel. Gemechaniseerde regimenten (BMP c.q. BTR) splitsen hun tankbataljon op over de bataljons en deze over de compagnieën.

Uitgestegen infanterie valt altijd aan tussen de tanks of op 100-200 m achter de tanks, zelfs in moeilijk begaanbaar terrein, op ca. 500 m gevolgd door de infanteriegevechtsvoertuigen.

Warschau-Pacteenheden voeren bij het aanvallende gevecht verkenningen uit op alle niveaus; zij maken gebruik van voortdetachementen en worden bij hun optreden veelvuldig ondersteund door inzet van luchtmobiele eenheden.

Uit het vijandelijke optreden zijn de volgende conclusies te trekken.

a. De pantserinfanterie in voorste lijn zal te allen tijde worden geconfronteerd met vijandelijke tanks, infanteriegevechtsvoertuigen (eventueel met at-raketten) en, uiteindelijk, met uitgestegen infanterie samen met tanks. Afb. 5 in het bewuste artikel geeft dan ook een onwaarschijnlijk vijandelijk optreden te zien, geprojecteerd op uitzonderlijk terrein. Overigens is, gelet op de dracht van moderne draadgeleide at-wapens, het voormalige ideale tankterrein het ideale tankterrein niet meer.

b. De voorste rand weerstandsgebied zal door de vijand vrij snel worden onderkend; een vuuroverval frontaal dan wel flankerend kan in principe in de gunstigste omstandigheden slechts éénmaal worden uitgevoerd. Daarna is die opstelling kwetsbaarder voor resterende en/of volgende vijand dan de min of meer frontale opstelling waaruit de vijand zo vroeg mogelijk wordt bestreden.

c. Uitsluitend wederzijds flankerend vuur, zoals aangegeven in afb. 3 van het artikel, kan worden geneutraliseerd door bv. gebruik van rook.

Zodra één deel van de opstelling is uitgeschakeld is deze eenvoudig op te rollen. In wezen kan flankerend vuur slechts worden uitgebracht onder dekking van anderen die frontaal vuren. ▷

Eigen middelen/mogelijkheden

Eigen mogelijke wijzen van optreden beperken zich bij gevechtsacties van verdedigende aard op bataljons- en lager niveau in feite tot het inzetten van beschikbare middelen op de reeds in een eerder stadium vastgestelde terreingedeelten van waar vijandelijke naderingsmogelijkheden naar de voorste rand weerstandsgebied en door het bataljonsvak worden beheerst. Uiteindelijk leidt dat tot het complete plan voor de verdediging, waarin manoeuvre, beveiliging, hindernissen, vuursteun, verbindingen en verzorging zijn samengevoegd.

De beschikbare middelen op bataljonsniveau en hun technische mogelijkheden worden bekend verondersteld en hier niet besproken. Enkele opmerkingen over het artikel van Ikol Van Koesveld zijn hier echter toch wel relevant, aangezien het gestelde over de beweeglijkheid van het enkele pantserbestrijdingsstuk en de daaruit voortvloeiende benodigde ruimte voor het pelotonsoptreden onzerzijds onjuist wordt geacht.

Tijdens het voeren van het gevecht is de beweeglijkheid van een stuk antitank, dat een rompedekte (ingegraven) en gecamoufleerde opstelling heeft ingenomen, mede daardoor beperkt. Die beweeglijkheid is, gezien de verwachte snelle ontwikkeling van de gevechtsactie, ook niet direct een vereiste. Reserveopstellingen worden dus niet als drill betrokken, maar alleen indien noodzakelijk wegens gericht vuur op de oorspronkelijke positie. De herlaadcadans van het stuk antitank heeft als neveneffect dat het stuk enige tijd aan vijandelijke waarneming onttrekt. De uitvoering van de pantserbestrijding bij het verdedigende gevecht is gebaseerd op de keuze van gebieden. Deze gebieden, pantserbestrijdingsgebieden genoemd, vloeien voort uit de beoordeling van de toestand en dienen om gefaseerde vuuropening en intensivering van de pantserbestrijding te bereiken. Indien de gevechtssituatie daartoe aanleiding geeft, kan de commandant de beweeglijkheid van hele pelotons uitbuiten. Indien niet gebonden door vijandelijk vuur kunnen deze de voorste lijn versterken (verdichten) door het innemen van voorbereide opstellingen. Ook het bezetten van voorbereide opstellingen op de flanken en in de diepte is een mogelijkheid.

Samenvatting

De pantserinfanterie, optredend in bataljonsverband, zal bij het uitvoeren van de opdracht „verdedig in vak” slechts zelden de mogelijkheid vinden met hele eenheden op de flank van een naderingsmogelijkheid opstellingen in te nemen.

Het is, gelet op het doorgaans voorkomende terrein in West-Europa, niet te verwachten dat de opdracht met minder middelen is uit te voeren door flankerende schootsvelden te kiezen.

Opstellingen waaruit flankerende vuren worden afgegeven, zullen met frontaal vuur moeten zijn gedekt teneinde partieel verslaan en uiteindelijk verlies van de gehele opstelling te voorkomen. De beweeglijkheid van het antitankpeloton in zijn opstelling is beperkt en gezien de verwachte snelle ontwikkeling van een gevechtsactie ook niet zo noodzakelijk. De beweeglijkheid van antitankpelotons, mits niet gebonden door vijandelijk vuur, kan worden gebruikt voor het versterken van de voorste lijn; ook is het innemen van voorbereide opstellingen op de flanken van het steunpunt/de grendelstelling mogelijk om vandaar de tot staan gebrachte vijand buiten gevecht te stellen. Dat is duidelijk een in tijd beperkte actie.

Het is noodzakelijk op zo groot mogelijke afstand van de eigen opstelling aan te vangen met afbreuk te doen aan de vijandelijke gevechtskracht; het oogmerk daarvan is het nabijgevecht onder zo gunstig mogelijke krachtsverhouding te beginnen en daardoor te winnen, en mogelijk zelfs het nabijgevecht te vermijden.

1. *Het fenomeen flankerende schootssector is inderdaad niet nieuw. Toepassing daarvan in de verdediging zal volledig afhangen van de OTVEM-procedure van de commandant en is, gezien het vijandelijke optreden, slechts op pelotonsniveau mogelijk. In dat geval moet het dan ook zeker worden toegepast.*

2. *Het voeren van het nabijgevecht mag in de verdediging nimmer een doel zijn waarop ons optreden is gericht. Het is in het verleden als noodzaak voortgekomen uit de beperkingen van de toenmalige bewapening.*

3. *De geweerschutter moet in de pantserinfanterie dan ook voornamelijk als „historisch symbool” voor de infanterie worden gezien.*

Modern Italië: vallen en opstaan. . .

H. Toorenvliet

publicist

Ondanks de door sommige individualisten verrijchte heldendaden levert de moderne Italiaanse geschiedenis niet voldoende stof voor het op papier zetten van een omvangrijk epos. Dat kon evenwel niet verhinderen dat deze historie toch uiterst belangwekkend is.

De bezetting door Italiaanse troepen van Rome, op 20 september 1870, voltooide de door zo velen vurig gewenste eenheid van het land, waarvan sindsdien „de Eeuwige Stad” de regering zou huisvesten. Na het Congres van Berlijn (1878) verzekerde Italië, dat van de onderlinge naijver handig gebruik maakte, zich van een vrij belangrijke plaats te midden van de toonaangevende Europese landen. En alsof de onoverbrugbare economische kloof tussen Noord- en Zuid-Italië het dagelijkse leven niet verzuurde, begonnen de machthebbers in Rome met het ontwerpen van plannen voor de stichting van een imperium. De overzeese gebiedsdelen die — zij het met veel kunst- en vliegwerk — in de periode tussen 1885 en april 1939 onder Italiaanse heerschappij kwamen te staan, omvatten Eritrea, Italiaans Somaliland, Libië (Tripolitanie en de Cyrenaica), de Dodekanesos-archipel, Rhodos, de Dalmatische kustplaats Zara, Abesinië en Albanië.

Het tranendal

Nadat de restanten van de Italiaanse troepen in Afrika zich samen met de Duitse troepen op 13 mei 1943 in Tunesië aan de geallieerden hadden overgegeven, begonnen de laatsten op 10 juli met de invasie van Sicilië. Die fase werd na vijf weken afgesloten met een klinkende Amerikaans-Britse overwinning, een gebeurtenis die de val van het sinds oktober 1922 aan de macht zijnde fascistische regime zou bespoedigen.

Die val kwam inderdaad en wel op 24 juli in

Rome tijdens de zitting van de fascistische Grote Raad, waar in de avonduren Mussolini werd geconfronteerd met een met grote meerderheid aangenomen motie van wantrouwen. Deze motie was het geesteskind van graaf Dino Grandi, de vroegere minister van buitenlandse zaken en ambassadeur in Londen; hij werd indirect door de koning gesteund, en kon rekenen op de directe bijval van Mussolini's schoonzoon graaf Ciano (eveneens ex-minister van buitenlandse zaken en sinds 7 februari 1943 ambassadeur bij de Heilige Stoel) en diens aanhang. Negentien leden van de Grote Raad stemden voor de motie Grandi/Ciano, zeven leden stemden tegen, en een lid onthield zich van stemming. Eindelijk kreeg Mussolini de rekening aangeboden voor het feit, dat hij sinds 7 december 1939 de leden van de Grote Raad niet meer had geraadpleegd. Koning Victor Emanuel III, die al van 1900 af regeerde, zette op 25 juli Mussolini af als premier en liet hem tevens in verzekerde bewaring stellen. Daarna benoemde hij maarschalk Badoglio tot zijn opvolger. Deze stelde de fascistische partij prompt buiten de wet, maar verzekerde terzelfder tijd dat Italië de oorlog aan de zijde van het Derde Rijk zou voortzetten. Daarnaast stelde hij echter alles in het werk om in het geheim besprekingen met de geallieerden te beginnen. Op 18 augustus was hij op de hoogte van de geallieerde eisen, en op 3 september 1943, de dag waarop de eerste geallieerde troepen vrijwel ongehinderd in Zuid-Italië landden, werd het document van de onvoorwaardelijke Italiaanse overgave ondertekend, een capitulatie die pas op 8 september wereldkundig werd gemaakt. Het geallieerde opperbevel, onder leiding van de Engelse generaal Alexander, was de mening toegedaan dat enkele snelle doorstoten tot de directe mogelijkheden behoorden, maar het tegendeel was waar, want spoedig werd duidelijk

11 september 1943: Italiaanse veldartillerie in de straten van Rome

dat in deze zuidelijke contreien de Duitsers nog tot felle en doelmatige tegenstand in staat waren. Hoewel de Duitse opperbevelhebber in Italië, luchtmaarschalk Kesselring, aanvankelijk slechts over vier divisies beschikte, waren de Duitsers toch erin geslaagd de meeste strategisch belangrijke punten van de Italianen over te nemen. Duitse versterkingen stroomden Italië binnen en zo werd onder meer Rome op 12 september bezet. Op enkele plaatsen was de Duitse opmars op – zij het zwakke en summiere – Italiaanse tegenstand gestuit; de bezetting van Rome had zelfs een Duits-Italiaans artillerieduel opgeleverd. In het algemeen was de militaire tegenstand verre van serieus en derhalve kon al spoedig het gros van de Italiaanse strijdkrachten krijgsgevangen naar Duitsland worden afgevoerd.

Tegen het einde van september vermeesterden de geallieerden Foggia, waar verscheidene vliegvelden lagen. Met de inneming van Napels, op 1 oktober, hadden de geallieerden de bezetting van geheel Zuid-Italië voltooid. Kort daarna, op 13 oktober 1943, verklaarde Italië de oorlog aan zijn voormalige As-partner.

Toch zagen de Duitsers nog kans een nieuwe verdedigingsgordel in te richten. Deze, de „Gustaaflinie”, had als zwaartepunt de kloosterversterking Monte Cassino, een bijna niet te kraken noot. Ook de geallieerde landing in de rug van de Duitse stellingen, bij Anzio op 22 januari 1944, bracht nog geen vijandelijke terugtocht te weeg. Zelfs na de omvangrijkste geallieerde luchtbombardementen op de strategisch zo belangrijke Monte Cassino bleek de Duitse afweer nog ongebroken.

Nadat talloze geallieerde aanvallen waren stuk-

gelopen, waren het uiteindelijk de roemrijke Poolse troepen van het Tweede Legerkorps van generaal Anders, die het laatste Duitse verzet wisten te breken. In de ochtend van 18 mei 1944 bezetten de Polen de nog smeulende puinhopen van de door de Duitsers ontruimde bergvesting. Rome kwam nu onder handbereik en op 4 juni rukten geallieerde eenheden de tot open stad verklaarde hoofdstad binnen.

In feite was daarna voor de Duitsers alleen nog de verdediging van de Powlakte van eminent belang. De geallieerden wachtte nog een lange weg, een uiterst moeizame ook, die bovendien was bezaaid met voetangels en klemmen . . .

De republiek van Salo

Terug naar september 1943. Mussolini, die sinds kort op het Gran-Sassoplateau was geïnterneerd, werd op 12 september door Duitse luchtladingstroepen, onder commando van de SS-kolonel Skorzeny, op spectaculaire wijze bevrijd. Deze stunt gaf Berlijn de mogelijkheid alsnog te proberen de politieke gebeurtenissen in Italië te beïnvloeden. Als tegenwicht voor de inmiddels naar Brindisi uitgeweken koning en zijn aanhang, mocht Mussolini met Duitse toestemming op 23 september in het aan het Gardameer gelegen Salo de Italiaanse Sociale Republiek stichten. Zijn regering bestond uit figuren die zich het beste als kwalijke jazeggars laten omschrijven. Maarschalk Graziani trad op als zijn militaire adviseur. Een slechtere keuze had Mussolini moeilijk kunnen maken, want aan Graziani was te wijten geweest dat het Italiaanse Tiende Leger in februari 1941 bij Beda Fomm door de Britten was vernietigd.

Zonder meer was deze nieuwe republiek een doodgeboren kind: de werkelijke machthebbers in de nog niet door de geallieerden bezette Italiaanse gebieden waren topfiguren van Wehrmacht, SS, Gestapo en Sicherheitsdienst.

Zowel de heropgerichte fascistische militie – die overigens nooit boven het niveau van een haatdragende terreurgroep uitkwam – als de Duitsers ondervonden veel last van de op bevel van het „Comitato di Liberazione Nazionale” (CLN) uitgevoerde partizanenacties, die bovendien dikwijls door geallieerde luchtkrachten werden ondersteund.

Galeazzo Ciano (1903-1944)

Dino Grandi (geb. 4 juni 1895)

Met het schandalige, op 8 januari 1944 begonnen, proces van Verona koelde Mussolini zijn wraak op de negentien leden van de Grote Raad die tijdens de voor hem zo fatale bijeenkomst vóór de motie van wantrouwen hadden gestemd. Slechts zes aangeklaagden waren aanwezig: de bejaarde maarschalk De Bono, Cianetti, Ciano, Gottardi, Marinelli en Pareschi. De dertien anderen waren voortvluchtig; zo had de slimme Grandi zich al in augustus 1943 van een plaatsje onder de Portugese zon weten te verzekeren.

Het proces werd niet gerekt, er werden korte metten gemaakt. Achttien beklaagden werden ter dood veroordeeld; de afwezige dertien bij verstek. Alleen Cianetti, die zich in tegenstelling tot de anderen in allerlei bochten had gewrongen, kwam er met 30 jaar gevangenisstraf af. De terechtstelling van de vijf anderen zou tijdens de eerste ochtenduren van 12 januari plaatsvinden. Onmiddellijk nadat de slachtoffers op een bank waren vastgebonden om daarna ruggelings te worden doodgeschoten, verzocht de cameraman van de aanwezige UFA-unit de executie uit te stellen totdat het sterker wordende daglicht een goede kwaliteit van de opnamen zou garanderen (!). En aldus geschiedde . . .

Nog voor het einde van augustus 1944 werd Florence door de geallieerden bezet. Dat deed in Noord-Italië de spanning ten top stijgen. Deze ontladde zich op 1 september in de grote staking van Turijn. Het was de meest omvangrijke en complete staking, die tot dan toe in de periode van de Duitse overheersing in Europa ooit had plaatsgevonden. De Duitsers beseften dat

een genadeloze aanpak hunnerzijds ook vernietigingen zou teweegbrengen aan de fabriekshallen van de Turijnse auto-industrie die zij voor het herstel van hun materieel veel te hard nodig hadden. Maar het middel van de totale stopzetting van de levensmiddelenvoorziening werd door hen niet geschuwd. De stakingen verliepen, terwijl bovendien duidelijk was gebleken dat het bewind in Salo niet over machtmiddelen van enige betekenis beschikte. Dat alles resulteerde in het Duitse bevel van 24 november 1944 tot ontbinding van de – in feite nauwelijks ooit van de grond gekomen – strijdkrachten van de Italiaanse Sociale Republiek.

Toch zou in Noord-Italië pas op 10 april 1945 het geallieerde slotoffensief worden ingezet. Dat was geen eenvoudige opgave, aangezien de Duitsers aldaar toch nog over een uit 27 divisies bestaande strijdmacht beschikten. Daarvóór deden zich echter nog ontwikkelingen voor, welker afloop de geallieerden al bij voorbaat succes verzekerde.

Gevaarlijke, maar tevens nuttige contacten

Kardinaal Schuster, de aartsbisschop van Milaan, was niet alleen innemend en intelligent maar ook iemand die onder alle omstandigheden het hoofd koel hield. Openlijk, en zo nodig in het geheim, bouwde hij zijn netwerk van nuttige relaties op. Hij onderhield goede betrekkingen met leidende figuren uit de wereld van handel en industrie en het Rode Kruis, normale betrekkingen met de Duitse en de Italiaanse instanties, en beschikte bovendien over uitstekende

de verbindingen met de ondergrondse verzetsbeweging. Zo kende hij onder meer de Amerikaansgezinde bankier baron Luigi Parrilli, de SS-kolonel Dolmann, en ondergrondse leiders als generaal Cadorna en de advocaat Marazza.

Schuster was ervan overtuigd dat de op hun laatste benen lopende Duitsers tot elke wandaad in staat waren, maar hij had ook een juiste kijk op figuren als Dolmann, die alleen maar bevreesd waren voor hun eigen toekomst. Deze Dolmann, vroeger hoofd van de Gestapo in Rome, fungeerde nu als naaste medewerker van de opperbevelhebber van de Waffen-SS in Noord-Italië, SS-generaal Karl Wolff. Voor de wrede terechtstelling in Rome van 335 gijzelaars, die op 23 maart 1944 had plaatsgevonden was Dolmann verantwoordelijk; Wolff maakte zich zorgen dat zijn naam wellicht voorkwam op de door de geallieerden opgestelde lijst van oorlogsmisdadigers, terwijl Dolmann voor zich zelf geen enkele illusie koesterde.

Kardinaal Schuster, die een voortreffelijk plan had uitgedacht, besloot nu gebruik te maken van Dolmanns panische angst: Dolmann diende Wolff dusdanig te beïnvloeden dat deze bereid zou worden gevonden de ordelijke en versnelde overgave van de Duitse strijdkrachten in Noord-Italië te bewerkstelligen. Bij een positief resultaat werd beide trawanten vrijwaring van strafvervolgning in het vooruitzicht gesteld. Inderdaad bleek Wolff gevoelig voor de hem gedane suggesties, waarna de kardinaal op zijn beurt de instemming van het verzet met zijn plannen wist te verwerven. De ontwikkeling geraakte nu spoedig in een stroomversnelling.

Reeds in januari 1945 kwam Parrilli, die van alles goed op de hoogte was, in actie. Om gezondheidsredenen vroeg hij een uitreisvergunning naar Zwitserland aan, een voor die tijd uitzonderlijk geval. Door bemiddeling van Dolmann werd deze hem echter prompt verstrekt. Daarna reisde de bankier naar Zürich, alwaar de Zwitserse geleerde professor Hussmann niet alleen borg voor hem stond maar hem tevens in de gelegenheid stelde rustig van gedachten te wisselen met de Amerikaanse diplomaat Allen Dulles. Uit veiligheidsoverwegingen hield deze zich voorlopig op de achtergrond en liet de volgende gesprekken voeren door een van zijn naaste medewerkers, de van afkomst Oostenrijkse dr.

Gaevernitz. Daarna, en wel tijdens een bespreking die door Gaevernitz, Hussmann en Parrilli werd gevoerd, kwam Dolmann opdagen. Hij shockeerde zijn gesprekspartners door openlijk voor zijn oorlogsmisdaden uit te komen, maar verklaarde te hunner geruststelling bovendien, dat zowel Wolff als hem zelf alles eraan was gelegen de plannen van de kardinaal in positieve zin te kunnen afronden. Na ruggespraak met Dulles kwam Gaevernitz met een proefopdracht waarmee beiden hun goede bedoelingen metterdaad konden bewijzen: het ging om de vrijlating van twee prominente Italiaanse gijzelaars die zich in handen van de Gestapo bevonden, Ferruccio Parri (de latere premier) en Usmiani. Aangezien Mussolini de terechtstelling van beiden verlangde, stond Dolmann voor een moeilijke opgave. Zijn taak zou hij evenwel feilloos volbrengen: nog voor de afgesproken tijd werden beiden afgeleverd bij de grensplaats Chiasso, met Parri's echtgenote als toegift.

Op Zwitsers grondgebied vond in de eerste helft van maart een inleidend gesprek Dulles-Wolff plaats. Na zijn terugkeer kwam Wolff tot de ontdekking, dat Kesselring naar het Oostfront was overgeplaatst. Dat was een tegenvaller, want Wolff en Dolmann hadden bij de verwezenlijking van hun plannen nauwelijks op tegenwerkingen van de maarschalk gerekend. Hoe diens opvolger generaal Vietinghoff zou reageren, moesten zij nog ondervinden.

Inmiddels had Dulles, die na zijn gesprek met Wolff meer vertrouwen in de goede afloop had gekregen, geen gras erover laten groeien. Door zijn toedoen kwamen de Britse generaal Airey en de Amerikaanse generaal Lemnitzer naar Zwitserland. In het Zwitserse Ancona voerden dezen met Wolff een lang gesprek; de laatste i's werden van een punt voorzien, zodat Wolff van alle geallieerde wensen en eisen was doordrongen. Na opnieuw in zijn hoofdkwartier in Fasano te zijn teruggekeerd, kreeg hij *de* schrik van zijn leven: Himmler had hem telefonisch laten weten dat hij van zijn Zwitserse uitstapjes en die van Dolmann op de hoogte was, dat hij de bedoelingen daarvan zeer wel begreep en dat bovendien de families van beiden zich in „Schutzhafth“ bevonden. Wolff belde in paniek Parrilli op, die hem uit Milaan adviseerde voort te gaan

De eliminatie van Mussolini werd door de bevolking van Milaan uitbundig gevierd

op de ingeslagen weg aangezien hij immers alle schepen allang achter zich had verbrand.

Toen Wolff op 13 april naar Berlijn werd ontboden, was hij ervan overtuigd dat daar zijn doodvonnis gereed lag. Na een uiterst tumultueus onderhoud met Himmler deed deze echter water in de wijn, maar hij noodzaakte Wolff wel Hitler over de ware toestand in Noord-Italië te rapporteren. Dat onderhoud vond plaats op 18 april, in tegenwoordigheid van Himmler, waarbij Hitler zijn totale apathie duidelijk ten toon spreidde.

Op 19 april keerde Wolff terug in het voor hem betrekkelijk veilige Fasano. Inmiddels rukten de geallieerden, die inderdaad op 10 april aan hun slotoffensief waren begonnen, zeer snel op. In de buurt van Chiasso voerden Gaevernitz en Wolff op 24 april een afrondend gesprek. Wolff deed alsnog de toezegging dat zijn SS-troepen het opperbevel over de Wehrmacht in Noord-Italië desnoods met gebruikmaking van geweld zouden dwingen eveneens de pijp aan Maarten te geven. In de ochtend van 25 april, de dag van de algemene opstand van het gewapende verzet, gelastte Wolff de SS, SD en Gestapo in Milaan, dat zelfs in geval van een bezetting van deze stad geen enkele tegenstand mocht worden geboden. Ook Mussolini kwam nog even uit zijn schuilhoek om met de verzetsleiding in onderhandeling te treden. Hoewel hij van machtsmiddelen was verstoken, stelde hij toch nog eisen. Eerst nadat Marazza hem met zijn neus op de feiten

had gedrukt en hem bovendien had duidelijk gemaakt dat zijn Duitse vrienden uitsluitend aan eigen lijfsbehoud dachten, zong Mussolini vele tonen lager. Nadat hij opschorting van de besprekingen had gevraagd, liet men hem ongemoeid vertrekken. Hij deed nog een laatste poging de dans te ontspringen door zich onder een stapel dekens in een Duitse vrachtauto te verbergen, maar vergeefs, want hij werd ontdekt en als gevangene van het verzet afgevoerd.

De gearresteerde leden van zijn regering werden door een geïmproviseerde volksrechtbank ter dood veroordeeld en onmiddellijk daarna gefusilleerd. Mussolini zelf werd naar een afgelegen oord overgebracht, waar hij en zijn vriendin Clara Petacci op 28 april 1945 door machinegeweervuur werden neergelegd.

Van de republiek van Salo, die dikwijls door velen smalend als „la repubblicchetta” (het republiekje) was aangeduid, bleef niets anders over dan een paar, van bizarre teksten voorziene, afgescheurde affiches.

Op hetzelfde tijdstip gaven Wolff en Dolmann blijk van hun ijver en reislust; per auto begaven zij zich naar het Franse plaatsje Annecy, van waaruit zij met een speciaal vliegtuig naar het geallieerde hoofdkwartier in Caserta werden overgevoerd. De twee samenzweerders, die in burger waren gekleed, ondertekenden de onvoorwaardelijke Duitse overgave van Noord-Italië op 29 april, 's middags om 3 uur. Dat document zou nooit door een gevolmachtigde van de Wehrmacht worden bekrachtigd: generaal Vietinghoff bleek plotseling te zijn teruggeroepen en een plaatsvervanger werd niet meer benoemd. Opvallend was echter dat alle Duitse strijdkrachten zich hielden aan het, door het geallieerde opperbevel geëiste, tijdstip voor het „staakt het vuren”. Dat werd op 1 mei 1945 om 12 uur 's nachts van kracht; ten zuiden van de Alpen was de strijd ten einde.

De naoorlogse politieke situatie

Evenals de meeste andere Europese landen, die bij de Tweede Wereldoorlog waren betrokken geweest, stond het naoorlogse Italië voor bijna onoplosbare problemen. In feite had het land ook nog een burgeroorlog achter de rug, zij het dan een indirecte. Tot de belangrijkste politieke

partijen, die nu de lakens gingen uitdelen, behoorden de christen-democratische, de communistische en de socialistische partij. De „Democrazia Cristiana” (DC), die in het najaar van 1943, vooral door toedoen van de energieke Alcide de Gasperi, van de grond kwam, was de voortzetting van de Italiaanse Volkspartij die in 1919 door de Siciliaanse priester Luigi Sturzo was opgericht. Deze nieuwe volkspartij, die sterke steun van het Vaticaan genoot, bezat echter vleugels waarvan de meningen der leden uiteenliepen van zeer progressief tot uiterst conservatief.

De Italiaanse Communistische Partij (PCI) was in januari 1921 opgericht door de schrijver en politicus Antonio Gramsci, die tevens het eerste pragmatische partijprogramma opstelde. Dat programma week sterk af van de starre denkbeelden die in Moskou opgeld deden; de Italiaanse communisten zouden nooit fervente Leninisten of Stalinisten worden. Voor Palmiro Togliatti, een van Gramsci's medewerkers van het eerste uur, was – na zijn terugkeer op 22 april 1944 uit vrijwillige ballingschap in de Sovjet-Unie – in Italië een rol van betekenis weggelegd (Gramsci was in 1937 overleden in een interneringskamp in de buurt van Rome). De huidige leider van de PCI, Enrico Berlinguer, maakte zich in 1979 vrijwel geheel los van Russische invloed, hoewel ook sindsdien Moskou zijn partij – zij het dan uit opportunistische overwegingen – soms toch nog steunt.

De Italiaanse Socialistische Partij (PSI) was in 1892 in Genua opgericht. Toentertijd was het socialistische partijprogramma een uitermate afgerond geheel; het was doortrokken van humanisme, had een pro-parlementaristische inslag en vertoonde tevens antimilitaristische tendensen. De naoorlogse partij werd geleid door de doorgewinterde veteraan Pietro Nenni; de rechter, sociaal-democratische vleugel werd gedomineerd door Giuseppe Saragat. Van partijeenheden was echter nauwelijks sprake; al in 1947 werd aangetoond, dat de opvattingen van Nenni en Saragat hemelsbreed verschilden. Binnen partijverband leidde dat tot splitsingen en pas in mei 1951 werd klare wijn geschonken. Sindsdien opereerden twee socialistische partijen op het politieke front: Nenni's PSI en Saragat's PSDI. Van de kleinere maar wel invloedrijke politieke

groeperingen dienen zowel de Republikeinse Partij (PRI) als de Liberale Partij (PLI) te worden vermeld. Uiteraard ijverden de leden van de PRI voor de instelling van de republiek. Voor die aangelegenheid liepen de liberalen niet warm, hoewel zij zich wel neerlegden bij de nieuwe republikeinse grondwet van 1947, die met ingang van 1 januari 1948 van kracht werd. Men had de handhaving van de monarchie ter discussie gesteld als gevolg van de door de leden van het huis van Savoye al te gemakkelijk verleende medewerking aan het voormalige fascistische bewind.

Victor Emanuel III had in 1944 de storm al zien aankomen. Op 5 juni 1944, dus een dag na de geallieerde inneming van Rome, benoemde hij zijn oudste zoon, kroonprins Umberto, tot waarnemend staatshoofd. Op 9 mei 1946 deed Victor Emanuel III afstand van de troon; de regeringsperiode van Umberto II werd een zeer kortstondige.

Inmiddels had in december 1945 een regeringswisseling plaatsgevonden; de bovenvermelde verzetsleider Parri, een onafhankelijk politicus, droeg zijn premierschap over aan De Gasperi. Onder zijn leiding werd een volksreferendum voorbereid, dat zou beslissen over de handhaving van het koningschap dan wel de instelling van een republikeinse staatsvorm. Het referendum én de eerste naoorlogse verkiezingen voor de Kamer van volksvertegenwoordigers (ca. 600 leden) vonden plaats op 2 juni 1946. Het Italiaanse volk sprak zich in meerderheid (ca. 55%) uit voor invoering van de republiek. Op 10 juni werd de advocaat Enrico de Nicola tot voorlopig president gekozen, waarna op 18 juni de republiek werd uitgeroepen.

De uitslag van de Kamerverkiezingen leverde de christen-democraten een belangrijke machtspositie op, maar niet de absolute meerderheid; alleen tussen 1948 en 1951 zou de DC over de absolute meerderheid beschikken. De PCI kwam als grote tweede partij uit de bus, de PSI volgde in derde positie. Samen verwierven communisten en socialisten enkele zetels meer dan de christen-democraten. Het nieuwe kabinet, opnieuw onder De Gasperi, werd dus de eerste naoorlogse regering die met invloed van de kiezers werd samengesteld. Van de nieuwe equipe maakten zowel christen-democraten als com-

munisten, socialisten, sociaal-democraten, republikeinen en een liberaal deel uit. In de loop van 1947 zette De Gasperi de communisten en de Nenni-socialisten aan de kant. Als gevolg van talrijke reeds gemaakte afspraken voerden de communisten een gematigde oppositie, die bijna als een soort gedogen kan worden beschouwd. De oorzaak voor dat spel was te vinden in de status, die de DC, de PCI, de PSI, de PRI, de PLI en (weer later) de PSDI zich hadden weten te verwerven, namelijk die van de „grondwetspartijen”, omdat deze partijen zich en bloc of bij meerderheid hadden verklaard vóór de nieuwe republikeinse grondwet. Deze situatie bracht de Italiaanse communisten een aanvaardbare positie, want ook zij werden in overheidsfuncties benoemd, terwijl zij bovendien voor posten bij het onderwijs werden aangezocht. Italië is nu eenmaal het land, waar de politici nog meer met elkaar praten dan elders! Een systeem, dat het maken van talrijke afspraken bevordert en het in elkaar zetten van de gecompliceerdste compromissen in de hand werkt. Daarbij komt nog, dat vrijwel iedereen zich houdt aan het eens gegeven woord. Hoewel iets dergelijks elders volkomen onbegrijpelijk aandoet, zal in Rome worden doorgegaan met het sluiten van de zo gesmade doch tevens befaamde „combinazione”, waarvoor de Italianen van nature kennelijk het recept bij uitstek bezitten.

Door de decennia heen ontplooiden de communisten grote activiteit in de volksvertegenwoordiging. Hun inbreng werd medio 1976 nog vergroot, doordat toen premier Andreotti voor hen ook het licht op groen zette voor het bekleden van het voorzitterschap van de diverse kamercommissies; slechts dat van buitenlandse zaken en dat van defensie (rekening houdende met de gevoelens van de VS!) bleven voor hen taboe.

Hoewel de communisten dus sinds 1947 geen ministerspost meer bezetten, verwierven zij zich als regenten toch een goede naam; met hun vandoors bekende pragmatische instelling pasten zij zich goed aan bij de eisen van het moment, terwijl zij bovendien veel minder corrupt waren dan de christen-democraten.

Tussen december 1945 en medio 1981 waren alle premiers lid van de DC, die bovendien als de permanent grootste partij de meeste ministers leverde. Deze regeringen droegen alle het stem-

President Sandro Pertini (geb. 29 sept. 1896) (foto Agenzia Giornalistica Italia S.p.A., Rome)

pel van het gematigde midden, aangevuld met figuren van gematigd links en/of rechts. De kleine neofascistische partij, de MSI, de nog kleinere monarchistische partij en de kleine splintergroeperingen van uiterst links, die geen van allen de status „grondwetspartij” hadden, bleven derhalve steeds buitenspel.

De afsluiting van deze lange reeks staat op naam van de republikeinse politicus Giovanni Spadolini. Eind juni 1981 had hij als nieuwe premier het 41e naoorlogse kabinet gevormd. Het was samengesteld uit leden van de DC, PSI, PRI, PSDI en PLI, 27 ministers in totaal. De belangrijke portefeuilles van buitenlandse zaken en defensie waren toegewezen aan respectievelijk de christen-democraat Colombo en de socialist Lagorio. Naar Italiaanse begrippen zou Spadolini lang aan de macht blijven, waarover later meer. Sinds 1978 is de oude en integere socialist Sandro Pertini president van de republiek; zowel in als buiten Italië worden zijn wijs inzicht en zijn innemend optreden algemeen gewaardeerd.

De buitenlandse politiek

Na een onderhandelingsperiode van ruim een half jaar ondertekenden de gevolmachtigden van Bulgarije, Finland, Hongarije, Italië en Roemenië (de vroegere bondgenoten van het

Derde Rijk) op 10 februari 1947 het Vredesverdrag van Parijs. Dat betekende voor Italië definitief afstand doen van alle tussen 1885 en 1940 verworven overzeese gebiedsdelen, het verlies van het schiereiland Istrië aan Joegoslavië, het zich neerleggen bij de status van vrijstaat voor Triëst, en het toestaan van enkele grenscorrecties ten gunste van Frankrijk.

Het was echter vooral te danken aan De Gasperi's minister van buitenlandse zaken, de republiek Sforza, dat het op internationaal niveau zo geschonden aanzien van Italië zich spoedig weer enigszins kon herstellen. Tevens stimuleerde Sforza duidelijk de politieke oriëntatie op het Westen. Zo werd het voor Italië mogelijk, op 4 april 1949, als lid van het eerste uur, in de NAVO te worden opgenomen.

In 1950 werden de pogingen van Rome tot het aanknopen van diplomatieke betrekkingen met Ethiopië met succes bekroond, en van de VN kreeg Italië een mandaat over het vroegere Italiaanse Somaliland toegewezen. Deze goed vervulde taak werd beëindigd op 1 juli 1960, de dag waarop Somalia de onafhankelijkheid verwierf.

In 1951 werd een eerste akkoord met Belgrado bereikt en bovendien werd met toestemming van Washington in Rome afgekondigd dat Italië de militaire clausules van het Vredesverdrag van Parijs als vervallen beschouwde. Het opnieuw onder de Italiaanse vlag brengen van Triëst op 5 oktober 1954, werd in Rome als een diplomatieke overwinning van de eerste orde beschouwd.

Vrijwel direct na de oorlog konden de betrekkingen met de Verenigde Staten zich in positieve zin ontwikkelen; die met Londen en Parijs bewogen zich ook in opgaande lijn, zij het in een veel langzamer tempo. De Italianen spanden zich tevens in de betrekkingen met Athene van scherpe kanten te ontdoen. De relaties met Turkije, die eigenlijk sinds 1921 altijd goed waren geweest, waren op niveau gebleven.

Naar het onafhankelijke Libië werden nieuwe draden gesponnen, een streven dat de Italiaanse economie vele voordelen zou brengen.

Met de Bondsrepubliek groeiden de betrekkingen snel tot uitstekend uit. Die met de Sovjet-Unie vereisten een serieuze aanpak en derhalve geduld. In de periode van 24 tot 30 januari 1967 bracht de Russische president Podgorni een staatsbezoek aan Rome; hij sprak daar niet al-

leen met de toenmalige president Saragat (PSDI) en de andere regeringsleden, maar bracht tevens een bezoek aan het Vaticaan. Op 6 november 1970 knoopte Rome diplomatieke betrekkingen aan met de Volksrepubliek China. De Italiaanse buitenlandse politiek toonde, en toont nog steeds, een zekere vrees voor de vorming van een politiek directoraat over het Westen dat – met voorbijgaan van Rome – door Washington, Londen, Parijs en Bonn zou worden gedomineerd. Volgens velen leidde dat trauma ertoe dat na 1947 nooit meer communisten in een Italiaanse regering werden opgenomen; weer anderen zoeken de oorzaak daarvan bij de invloed van de kerk. De werkelijke toedracht is echter simpel: zowel de Bondsrepubliek als de Verenigde Staten hebben in Italië enorme belangen; Bonn ziet een Italiaanse regering met communisten ongaarne, en Washington verafschuwt alleen al het idee.

De Italiaanse betrekkingen met de meeste landen van Zuid-Amerika vertoonden niet veel ups en downs, want daarvoor waren die te hecht. Zeer nauw waren en zijn de banden met Argentinië, een land waarvan de bevolking voor ten minste 10% van Italiaanse afkomst is. Zelfs de besluitvorming in de EEG ondervond daarvan de nadelen.

De Italiaanse economie

Reeds jaren geleden meenden vele internationale deskundigen met zekerheid te kunnen voorspellen dat de Italiaanse economie een totale ineenstorting stond te wachten. Deze theoretici vonden het een raadsel dat hun prognoses niet uitkwamen, want het aangekondigde bankroet bleef uit.

In werkelijkheid speelden factoren mee, waarvan enkele moeilijk waren te onderkennen, die deze economie juist impulsen ten goede verschaften. Hoewel de regeringen elkaar in snel tempo opvolgden, zette elke regeringsequipe zich toch vastberaden in voor het herstel van 's lands economie.

In de tweede plaats is het reeds eerder genoemde Italiaanse volkskarakter van belang. De Italianen zitten eigenlijk nergens mee. De veelvuldig schijnende zon met de meestal op tijd vallende regen als bijverschijnsel blijken in staat de van

nature al aanwezige opgewektheid en verdraagzaamheid extra te cultiveren.

In 1950 bereikte de agrarische crisis in Zuid-Italië een hoogtepunt. De regering zag de noodzaak van een aanpak van het grootgrondbezit in en regelde bij de wet een nieuw systeem van landverdeling. In Noord-Italië werd echter een welvaartswonder verricht. Al heel spoedig werd de industriële productie van voor de oorlog overtroffen, waartoe het uiterst snelle herstel van het transportwezen in aanzienlijke mate had bijgedragen. De industriële driehoek Genua-Turijn-Milaan werd een der hoogst ontwikkelde gebieden van de wereld. Voorts werd de uitstekend georganiseerde rijstwinning in de Povalakte van eminent belang voor de voedselvoorziening. Inderdaad beschikken de technisch hoog ontwikkelde Noorditalianen over de Westeuropese mentaliteit. Reeds voor de eeuwwisseling hadden zij naam gemaakt als vestingbouwers en voor de Eerste Wereldoorlog werden zij befaamd als constructeurs van motoren, auto's en machines. Tussen de beide wereldoorlogen verbaasden zij de internationale technici als de aanleggers van spoorwegen in geaccidenteerd terrein en bovendien als scheepsbouwers en havenconstructeurs. In de jaren '60 wisten de Italianen successen te boeken in de sector van de huishoudelijke apparatuur, en in de jaren '70 gooiden zij bovendien hoge ogen in de petrochemische industrie.

Aangezien de politici zelf begrepen dat de vele regeringwisselingen de arbeidsonrust in de hand werkten, zorgden zij voor het aannemen van de wet van 15 mei 1970, die Italië zodanig in gewesten verdeelde dat een belangrijke decentralisatie van het voorheen te ingewikkelde bestuursstelsel kon worden ingevoerd. Die wet getuigde van een behoorlijk inzicht, want het bedrijfsleven had in 1969 veel last ondervonden van stakingen met de daarbij behorende fabrieksbezettingen.

Verder is het bestaan van de zogenaamde „ondergrondse economie” een niet te verwaarlozen factor in positieve zin. Onderzoekingen hebben aangetoond dat zeker 25% van de geregistreerde werklozen toch aan het arbeidsproces deelneemt, terwijl van de ambtenaren ten minste 20% een nevenfunctie vervult. Vele deskundigen zijn ervan overtuigd, dat deze in zwang zijnde

methoden voor 15% van de totale nationale productie zorgen. Onweerlegbaar werd vastgesteld dat het „zwart werken” voor bijvoorbeeld de textielindustrie de kurk betekent waarop het geheel drijft. Door vrijwel iedereen wordt derhalve de bestaande toestand aanvaard, toegestaan en soms zelfs nog in de hand gewerkt; dat zo tevens van de sociale voorzieningen misbruik wordt gemaakt, wordt gemakshalve op de koop toe genomen.

Ook de Italiaanse inflatiepolitiek vertoont enkele bizarre facetten. Het lidmaatschap van het Internationale Monetair Fonds legt ook Italië verplichtingen op. Desalniettemin blijkt zonder enige staatsbemoeienis de Centrale Bank in Rome veel te kunnen doen. Ondanks de hoge inflatie houdt deze instelling de geldsomloop in de hand, terwijl bovendien de inflatie niet schoksgewijs maar geleidelijk verloopt. Met deze feiten houdt de export terdege rekening, zodat de concurrentiemogelijkheden gehandhaafd blijven. Inzake het inflatieprobleem toonden Spadolini's ministers eveneens de nodige activiteit, waarbij de hoop werd gekoesterd de inflatie (in 1981 ruim 20%) voor 1982 te kunnen beperken tot 16%.

De economische banden met enkele van de vroeger door hen beheerde landen ontwikkelden zich gunstig voor de Italianen. In de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba werden hun adviezen zelden in de wind geslagen. De zakelijke banden met Libië groeiden uit tot nauwe en veelomvattende betrekkingen: in de jaren '70 waren de Italianen op het gebied van de levering van oorlogsmaterieel goede tweeden na de Russen.

Allengs was Italië een gewaardeerde afnemer van de Libische olie geworden; na het sluiten van de olieovereenkomst met Tripoli op 25 februari 1974 steeg deze afname nog meer. De kentering in de economische betrekkingen met Libië kwam evenwel in 1981: eind augustus besloten de Italianen geen dure Libische olie meer af te nemen; in oktober maakte Rome bekend dat de lopende orders voor oorlogsmaterieel nog zouden worden uitgevoerd en afgeleverd, maar dat geen nieuwe opdrachten meer werden aanvaard.

Met verschillende Europese landen werkt Italië op technisch gebied nauw samen. Ook met

Frankrijk kwam een goede samenwerking tot stand, waarvan die tussen Fiat en Citroën/Peugeot zeker een goed voorbeeld is. De opzet daarvan hield in, de Japanners op de Afrikaanse markt gezamenlijk doeltreffend te beconcurreren; een streven dat reeds nu als succesvol kan worden beschouwd.

Fransen en Italianen waren het echter beslist niet over alles eens, want onlangs werd door hen zelfs een wijnoorlog gevoerd. Die strijd eindigde voor Italië in een overwinning: op 6 maart jl. besliste het Europese Hof van Justitie dat de Franse douaniers de in- en doorvoer van Italiaanse wijn maximaal drie weken mogen tegenhouden. De Franse wijnblokkade was tevergeefs geweest.

Hoewel van 1950 af ook Zuid-Italië bij de industrialisering werd betrokken, zijn de tegenstellingen tussen het welvarende noorden en het achtergebleven en arme zuiden blijven bestaan. Een typisch samenspel van ambitie, opportunisme en spitsvondigheid verschaft de Italiaanse economie als geheel echter voldoende mogelijkheden tot overleven.

Het terrorisme

Vrijwel direct na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog werd in Rome de regering ook nog geplaagd door een sterk opgekomen Siciliaans separatisme. Voor de oorlog was deze beweging wel in sluimerende toestand aanwezig, maar zij kwam bijna nooit in het nieuws. Dat zij nu wèl naar buiten ging treden, was gedeeltelijk op rekening van de geallieerden te boeken. Die hadden immers bij hun verovering van Sicilië in 1943 gebruik gemaakt van door de Mafia verleende diensten. Daardoor was het bestaande machtsevenwicht tussen politiek, kerk en Mafia enigszins op losse schroeven komen te staan.

Voor die hulp was bemiddeld door de in een Amerikaanse gevangenis vertoevende gangster Lucky Luciano. Uit erkentelijkheid herkreeg hij zijn vrijheid; zijn aanwezigheid in Italië zou later vele politieautoriteiten grijze haren bezorgen.

Voor een deel trachtte het separatisme zich waar te maken in de vorm van terrorisme. Vooral de jonge bandiet Salvatore Giuliano, die door ve-

len als weldoener van de armen werd gezien, zette zich met zijn uit desperado's bestaande kleine aanhang in voor een onafhankelijk Sicilië. Zelfs schreef Giuliano president Truman een brief, die een uitnodiging aan de Verenigde Staten behelsde Sicilië als 49e staat op te nemen. In de ogen van velen maakte Giuliano het echter veel te bont. Op 4 juli 1947 werd hij, nadat hij in een hinderlaag was gevallen, door de Carabinieri met kogels doorzeefd. Het draaiboek voor deze actie was door de Mafia vervaardigd. Uiteindelijk verkregen de eilandbewoners de door hen zo gewenste autonomie. Het Siciliaanse separatisme verdween daarna geheel naar de achtergrond.

In de tweede helft van de jaren '60 werden op het Italiaanse vasteland nieuwe terroristische activiteiten merkbaar, namelijk die van de Rode Brigades. De leden van deze organisatie, die verre van zachtzinnig optraden, maakten zich onder meer veelvuldig schuldig aan aanslagen, ontvoeringen en terechtstellingen. Even dreigde de maatschappij ontwricht te raken, want het zag er aanvankelijk naar uit dat de autoriteiten geen gepast verweer wisten te vinden. De ontvoering van Aldo Moro, de toenmalige grijze eminentie in de Italiaanse politiek, op 10 maart 1978, en vooral het vinden van zijn stoffelijk overschot op 9 mei daaraanvolgend, veroorzaakten zowel in binnen- als in buitenland enorme ontsteltenis. Unaniem werden de acties van de Rode Brigades veroordeeld. Met steun van vrijwel alle media zetten de politici van alle schakeringen zich tegen hen af. Voortaan zouden zelfs de hardste door de regering te nemen maatregelen door iedereen worden gebillijkt. De, na een gijzelingsperiode van 42 dagen, in het begin van dit jaar geslaagde bevrijding van de Amerikaanse generaal James Lee Dozier, toonde dan ook duidelijk aan dat Rome het leergeld niet voor niets had betaald: de grootscheepse zoekacties waren voortreffelijk georganiseerd en werden, indien noodzakelijk, op andere punten herhaald; tevens werd een kundig gebruik gemaakt van de gegevens die door overlopers waren verstrekt. Het succes van het eindresultaat was ten volle verdiend.

Verder had Italië er weer een nieuwe reeks van uiterst spectaculaire processen bijgekregen. En zelfs wordt tijdens de tegen de leden van de

Op 2 februari jl. maakte premier Spadolini de eerste bijzonderheden bekend over de bevrijding van generaal Dozier (foto Agenzia Giornalistica Italia S.p.A., Rome)

Rode Brigades gevoerde processen op on-Italiaanse wijze iets meer haast betracht. De vroegere politieke en/of schandaalprocessen ont-aardden meestal in juridische steekspelen, die bovendien eindeloos werden gerekt. Na verloop van tijd konden alleen de leden van magistratuur en advocatuur nog vertellen waarover men in feite was begonnen.

De strijdkrachten

Artikel 61 van het Vredesverdrag van Parijs beperkte de sterkte van de Italiaanse strijdmacht tot een maximum van 250.000 man. Bijna gelijktijdig met de opzegging van de militaire clausules van dat verdrag maakten in 1951 de CD en de PCI een belangrijke afspraak over het strijdkrachtenbeleid. Overeengekomen werd dat de te voeren defensiepolitiek nooit zou mogen leiden tot een breuk die de lopende politieke samenwerking tussen beiden zou kunnen verstoren. Dat maakt duidelijk hoe er in de top van de twee grootste Italiaanse politieke partijen over de defensie werd gedacht. Dat wil niet zeggen dat Italië als lid van de NAVO uit de pas liep. Integendeel zelfs, het in Napels gevestigde NAVO-commando werd door niemand een strobreed in de weg gelegd. Naar buiten toon-

den de Italianen zich uitstekende bondgenoten, want het aannemen van deze houding kost hun — althans in vreedstijd — niet de minste moeite.

De periode van samenwerking tussen christendemocraten en communisten werd in januari 1979 beëindigd; de communisten achtten het voor hun achterban onaanvaardbaar bij elke regeringsformatie bij voorbaat te worden uitgesloten. Zij waren het gedogen moe. Maar ook werd spoedig duidelijk, dat Italië nu nog onregeerbaarder was geworden dan voorheen.

Toch stelde Rome zich in 1979 defensiebewuster op en tot verbazing van velen werd het NAVO-besluit tot plaatsing van de kruisraketten in december moeiteloos aanvaard.

Aan het einde van 1981 waren de strijdkrachten als volgt samengesteld: de landmacht had een sterkte van 255.000, de marine 42.000 en de luchtmacht 69.000 man in totaal. Het leger beschikt onder meer over een complete geleide-wapenbrigade en over circa 1750 tanks. De luchtmacht telt 310 gevechtsvliegtuigen (en onmiddellijk dringt de vraag zich op, hoe het mogelijk is dat daarvoor bijna 70.000 man op de been moeten worden gehouden). De moderne zeemacht omvat onder meer 9 onderzeeboten, 1 moederschip voor helikopters, 2 kruisers, 4 geleide-wapentorpedobootjagers, 12 fregatten en 8 korvetten. In het algemeen maakt de Italiaanse strijdmacht een gedisciplineerde indruk. Men vergete echter niet, dat ook de vooroorlogse strijdkrachten dezelfde indruk maakten, terwijl de praktijk bewees dat zij vrijwel onbruikbaar waren.

Daarnaast beschikt Rome nog over de paramilitaire organisatie der Carabinieri, die kan bogen op een sterkte van bijna 85.000 man. De Carabinieri zijn uitgerust met eigen pantserauto's, lichte tanks en artillerie. Vooral de laatste jaren kwamen zij in de publiciteit; hun tegen de Rode Brigades gerichte optreden ondervond veel bijval.

Bij eventuele verwezenlijking van het NAVO-besluit van december 1979 zullen de voor Italië bestemde 112 kruisraketten op Sicilië worden geplaatst. De bedoeling daarvan is duidelijk, namelijk het bij voorbaat neutraliseren van uitgesproken anti-Westerse landen als bij voorbeeld Libië en — zij het in mindere mate — Algerije. Ook werd de plaatsingsaangelegenheid behan-

deld door de leden van de regionale Siciliaanse Raad van Bestuur. Zij brachten de bereidheid op, het vraagstuk te willen zien als een al-Italiaanse zaak die uitsluitend door Rome dient te worden geregeld. De Sicilianen zagen er bovendien geen aantasting van hun autonome status in. Dat besluit betekende een nederlaag voor de PCI, die uiteraard de grootste opponent was van Rome's besluit. Genoemd verweer was toch al een moeilijke opgave, want de Europese anti-kernwapenbeweging kreeg in Italië nooit een voet aan de grond.

Onmiddellijk na het vernemen van de Siciliaanse zienswijze nam, eind augustus 1981, Spadolini het besluit dat, ook bij een eventuele definitieve afwijzing tot plaatsing door Brussel en/of Den Haag, het aantal van de 112 voor Italië bestemde kruisraketten nooit zou mogen worden verhoogd. In september 1981 verkreeg Rome van de Amerikanen de toezegging dat Italië inzake de plaatsing en het latere eventuele gebruik op volledige medezeggenschap kon rekenen.

Geoliede politiek

Op 4 augustus jl. gebeurde in politiek Rome iets onverwachts. De regering had bij de Kamer van Afgevaardigden een wetsontwerp ingediend, dat bij aanneming de oliemaatschappijen zou verplichten tot versnelde betaling van de af te dragen belastinggelden. Hoewel van te voren de tot de regeringscoalitie behorende christen-democraten tegen het wetsontwerp nauwelijks enig verzet hadden aangetekend, stemden talrijke fractieleden toch tegen het wetsontwerp,

waardoor de wet werd verworpen. Deze handelwijze werd algemeen (met inbegrip van de christen-democratische ministers) als een dolksteek in de rug van Spadolini beschouwd. Het was evenwel Bettino Craxi, de militante en ambitieuze leider van de PSI, die de algemene verontwaardiging gestalte gaf door de kat de bel aan te binden. Hij zette de zeven socialistische ministers onder druk, waarna zij unaniem besloten uit het kabinet te treden. Daarna bleef op 7 augustus de premier niets anders over, dan president Pertini het ontslag van zijn kabinet aan te bieden. Hij aanvaardde het ontslag, maar na een kort beraad belastte hij toch Spadolini met een nieuwe formatieopdracht.

Mede onder druk van de president kwamen de socialisten op 17 augustus terug op hun eerder gedane weigering tot deelneming aan een eventuele tweede regering-Spadolini. En toen werd in Rome algemeen aangenomen, dat de 57-jarige Spadolini, die tijdens zijn regeringsperiode zijn taaie standvastigheid ruimschoots had getaleerd, spoedig zou slagen in zijn poging een nieuwe regering samen te stellen; een equipe van dezelfde signatuur als de vorige, met hooguit enkele nieuwe gezichten.

Het verdere verloop overtrof zelfs de stoutste verwachtingen. In de namiddag van 23 augustus zetelden weer dezelfde mensen op hun fluwelen ministerskussens: 15 leden van de DC, 7 van de PSI, 3 van de PSDI, 2 van de PRI (de premier en de minister van budget en planning Giorgio La Malfa) en een lid van de PLI. Een huzarenstuk was voltooid, want de politieke augustuscrisis was binnen drie weken opgelost.

Literatuur

- A. Moorhead — *Eclipse*. Scheltens & Giltay, Amsterdam (1947).
P. Saporiti — *Het lege balkon*. Arbeiderspers, Amsterdam (1949).
L. van Egeraat — *Geschiedenis van Italië*. Spectrum, Utrecht (1958).
M. Mourin — *Ciano contra Mussolini*. Spectrum, Utrecht (1963).

- K. S. Rudnicki — *The last of the war-horses*. Bachman & Turner, Londen (1974).
A. Visser — *De mythe van de Mafia*. Bruna, Utrecht/Antwerpen (1974).
P. Demaret — *Borghese*. Éd. Robert Laffont, Parijs (1977).
M. Vaussard — *Histoire de l'Italie moderne (1870-1970)*, dl 2. Librairie Hachette, Parijs (1980).

Traditie of folklore?

H. Ringoir

kapitein der jagers b.d.

In het artikel „Vaandelopschriften” in het februarinummer 1981 (*Mil.Spect.* 150(1981)(2)51) schreef ik over de eerste verlening van vaandelopschriften in 1896 het volgende.

Bij het eindrapport van de commissie waren tabellen gevoegd waaruit de afstamming bleek van de bataljons waaruit de regimenten in 1815, 1830 en 1843 waren gevormd. Daardoor kregen niet alleen het 7e Regiment Infanterie, waarvan bataljons aan de verdediging van de citadel hadden deelgenomen, maar ook het 1e, 5e, 6e en 8e Regiment Infanterie het desbetreffende opschrift, omdat deze regimenten in 1843 een bataljon hadden opgenomen van het toen ontbonden 9e of 10e Regiment, dat aan de verdediging had deelgenomen.

Van bevriende zijde wordt mij thans erop gewezen, dat dit in strijd is met het in februari 1982 verschenen boek van kolonel b.d. L. Verhoeff — *Handleiding Militaire Traditie* — waarvan punt 2.4.3.f (blz. 31 en 32) letterlijk luidt:

f. Het vaststellen van genealogieën van bataljons binnen een korps is meestal een hachelijke onderneming, omdat de doorgaande genealogische lijn op bataljonsniveau veelal onduidelijk is, bataljons dikwijls zijn overgegaan naar andere regimenten en het aantal bataljons in de verschillende fasen van het bestaan van een regiment sterk kan variëren. Waar echter behoefte bestaat aan een binding van een bestaand bataljon aan een van zijn voorgangers kan zulks geschieden door het vaststellen van een afstammingslijn of, waar dat onmogelijk is, door adoptie van de ene eenheid door de andere. Nimmer mag echter de afstammingslijn historisch onverantwoord geknutsel vertonen. Voorts dient in het oog te worden gehouden, dat bataljons van een bepaald regiment, die naar een ander regiment worden overgeplaatst vanaf het moment van

plaatsing bij het andere regiment in beginsel geen deel meer hebben aan de traditie van het regiment waarvan zij afkomstig zijn. Waar in de huidige situatie de dochterregimenten weer in de moederregimenten zijn opgegaan, kunnen genealogieën van huidige bataljons wel voor een deel via een thans niet meer bestaand dochterregiment worden getraceerd als in het verleden van de hier gestelde regel is afgeweken.

Inderdaad kan hieruit geen andere conclusie worden getrokken dan dat in 1843, toen het 9e en 10e Regiment Infanterie werden opgeheven en hun bataljons zijn verdeeld over de andere regimenten, deze bataljons géén deel meer hadden aan de tradities van de opgeheven regimenten en dat dus op grond van hun deelneming aan de verdediging van de citadel in 1896 aan het 1e, 5e, 6e en 8e Regiment Infanterie níét het vaandelopschrift „Citadel van Antwerpen 1832” kan zijn verleend. Aangezien het 9e en 10e Regiment Infanterie toch zeker niet dochterregimenten van vier moederregimenten zijn geweest, en zelfs als de hereniging van 1 RI en 9 RI (in 1950) en van 7 RI en 10 RI (in 1956) achteraf als het opgaan van dochter- in moederregimenten wordt opgevat, kan hiermee de verlening van het desbetreffende vaandelopschrift aan het 5e, 6e en 8e Regiment Infanterie niet worden verklaard.

Nu zijn de door mij genoemde tabellen die in 1896 bij het eindrapport werden gevoegd, absoluut niet onduidelijk, daar van alle bataljons de opeenvolgende naamsveranderingen met datum van ingang zijn vermeld.

In I. L. Uyterschout's *Beknopt Overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandse krijgsgeschiedenis* (Den Haag, 1935) werden reeds genealogieën opgenomen waarin zeer duidelijk staat dat het vaandelopschrift „Citadel

van Antwerpen" aan het 1e, 5e, 6e en 8e Regiment Infanterie is verleend voor deelneming van bataljons van het 9e of 10e Regiment Infanterie aan de verdediging van de citadel.

Ik zie dan ook geen enkele reden het door mij in 1981 geschrevene te herzien, maar meen te moeten constateren, dat de samensteller van de handleiding zichzelf schuldig maakt aan het door hem zelf veroordeelde „historisch onverantwoorde geknutsel”.

Dat is te pijnlijker, omdat het misverstand dreigt te ontstaan dat de handleiding een voorschrift zou zijn waaraan met name de Wapentraditiëraden zich gebonden zouden voelen (volgens punt 1.1.1. richt de handleiding zich primair tot hen). Natuurlijk is dat niet het geval, want in punt 1.1.2 staat letterlijk: „Deze handleiding pretendeert niet een voorschrift voor de traditiehandhaving en -beleving te zijn”; dat punt 1.2.9. desondanks begint met: „Waar in het vervolg van dit voorschrift . . .” kan dan ook niet anders dan als een verschrijving worden opgevat.

Ook in het voorwoord van het Hoofd van de Sectie Militaire Geschiedenis wordt uitdrukkelijk gesteld dat de handleiding is bedoeld als een bijdrage tot de traditiehandhaving en traditiebeleving, en dat zij géén voorschrift is.

In dat voorwoord wordt ook de Traditiecommissie voor de Koninklijke landmacht genoemd, die met vele anderen het geschrift kritisch heeft doorgenomen en van commentaar voorzien, en in het hele boek wordt (overigens ongevraagd) de Traditiecommissie genoemd als instantie waar voorstellen tot wijziging kunnen worden gedeponereerd. Dat zou ten onrechte de indruk kunnen wekken dat de handleiding een soort uitgave van de Traditiecommissie is, maar dat is in geen enkel opzicht juist: de commissie heeft commentaar geleverd en dat is door de schrijver in zijn tekst verwerkt. De commissie had echter geen enkele bevoegdheid de tekst te wijzigen en kon alleen adviezen geven; de schrijver heeft die lang niet altijd opgevolgd.

Dat de Sectie Militaire Geschiedenis en de Traditiecommissie onmogelijk achter de inhoud van de handleiding kunnen staan, blijkt wel uit enkele krasse uitspraken die de samensteller zich permitteert, zoals uit enige citaten moge blijken.

Langzamerhand breekt echter het inzicht door, dat tradities „moeten”, wil de krijgsmacht een normaal levend organisme kunnen zijn en dat tradities een groot complex verschijnselen omvatten en niet slechts enkele officiële genealogische en historische data en vaandelopschriften. (Pt 1.4.2, slot)

Bovendien vertoont de genoemde rationele benadering het gevaar dat juist die tradities die de leiding zou willen handhaven (doordat zij in het oog van de leiding stijlvol, waardevol of betekenisvol zijn), indien men deze zou beoordelen met als graadmeter in hoeverre de troep erdoor wordt aangesproken en gestimuleerd, wel eens een lagere waardering zouden kunnen verwerven dan sommige verguisde „populaire” tradities. (Pt 1.4.3, slot) (Als de Traditie-Commissie dát onderschrijft, kan zij beter zichzelf ontbinden en de traditiehandhaving aan een of twee folkloristen overlaten! R.)

De geringe waardering voor genealogische en historische data toont de schrijver in de volgende uitspraken:

Daarbij dient gewaakt te worden tegen een al te rigoureuze sanering van archiefbestanden, terwijl tevens dient te worden voorkomen dat ten gevolge van geheimhoudingsclassificatie alle exemplaren van een verouderd bevel, slagorde of ander geclasificeerd document worden vernietigd: indien nodig, gewenst of nuttig dienen enkele exemplaren, omringd met de nodige veiligheidswaarborgen, te worden opgelegd. (Pt 2.2.2) (Over veldveiligheid gesproken! R.)

In Bijlage E (*Oprichtingsdata van overige eenheden*) is een aantal staven opgenomen met de oprichtingsdata die de schrijver zegt te hebben ontleend aan het *Boekwerk Samenstelling van de Koninklijke Landmacht op Voet van Vrede* (24 mei 1939) en diverse na de Tweede Wereldoorlog verschenen legerorders. Hij vermeldt daarin: „Staf-Chef Landmachtstaf/Bevelhebber der Landstrijdkrachten – 11 maart 1814 (Generale Staf).” Maar volgens het Koninklijk Besluit van 12 maart 1977 nr 101, Landmachtorder 77023, codenummer 23.2/14, artikel 5, punt 6, wordt de traditie van de voormalige Generale Staf voorhands niét voortgezet.

De daarna vermelde staven komen er niet beter

van af: Staf 1e Legerkorps is namelijk niét opgericht op 1 juli 1873, maar is de voortzetting van het Hoofdkwartier van het Veldleger dat op 1 oktober 1907 werd opgericht.

De Staven van de 1e en 4e Divisie daarentegen werden opgericht op 1 juli 1873, en niet op 1 juli 1939 zoals de Handleiding vermeldt.

De Staf van de 5e Divisie werd opgericht op 1 maart 1954 en dus ook al niet op 1 juli 1939.

Het is de schrijver/samensteller kennelijk ontgaan dat bij de mobilisatie in 1939 de divisies werden uitgebreid tot legerkorpsen, en de infanteriebrigades tot divisies, maar dat de 1e Divisie „7 December” de voortzetting is van de vooroorlogse 1e Divisie die van 1939 tot 1940 het 1e Legerkorps was; en dat de 1e Infanteriebrigade van na 1945 de voortzetting is van de 1e Infanteriebrigade (Grenadiers & Jagers), die van 1939 tot 1940 1e Divisie heeft geheten. Daarom is ook de naoorlogse 5e Divisie niet de voortzetting van de 5e Divisie die van 1939 tot 1940 bestond, want dié was ontstaan uit de 5e Infanteriebrigade van de 3e Divisie.

Bepaald komisch is de vermelding van de oprichtingsdatum van de Traditiecommissie voor de Koninklijke landmacht als 19 augustus 1946, hoewel die commissie op al haar briefpapier vermeldt dat zij op 24 oktober 1963 werd ingesteld. Als de Handleiding enig gezag heeft, moet de voorzitter van de Traditiecommissie zich nu tot zijn secretaris wenden met een voorstel tot wijziging, dat met commentaar aan de samensteller kan worden gezonden om in de tekst van een herdruk te worden verwerkt.

Naar mijn mening moet bij het lezen van deze Handleiding nooit uit het oog worden verloren dat daarin de persoonlijke opvatting van de schrijver werd uitgedrukt, een mening die ten hoogste enigszins kan zijn beïnvloed door het commentaar dat op het Handboek Traditie werd geleverd. Ook is het goed te bedenken dat het geen toelichting is op de officiële genealogische en historische data — daarvan heeft de schrijver te weinig kennis en die vindt hij ook niet zo belangrijk — maar in feite een vurig pleidooi om te bereiken dat de, door hem als geen ander bestudeerde, folklore wordt erkend als „traditie van het 3e niveau” (zie daarvoor de punten 1.2.8, 1.4.2 en 1.4.3). Dat is evenwel zijn

persoonlijke standpunt, dat in geen enkel ander leger wordt aanvaard en dat ook in de Koninklijke landmacht slechts door zeer weinigen wordt gedeeld.

Mijn persoonlijke overtuiging daarentegen is, dat het een ramp zou zijn als folklore inderdaad zou worden erkend als een integraal onderdeel van de traditie en, volgens de schrijver, zelfs het meest stimulerende deel. Want folklore kan nóg minder dan de officiële traditie bindend worden voorgeschreven (de samensteller van de Handleiding betoogt dat telkens weer), ten hoogste kan zij worden gestimuleerd door inventarisatie en publikatie.

Ongetwijfeld behoren de boeken van de hand van kol Verhoeff — *Bollen, Fillers en Ouwe Stompen* (Leiden, 1973), *Soldatenfolklore* (Den Haag, 1977), *Het Woordenboek van Jan Soldaat* (Alphen aan den Rijn, 1980) en *Het woordenboek van Jan Soldaat in Indonesië* (Alphen aan den Rijn, 1980) — alsmede de talrijke artikelen die hij daarover in verschillende tijdschriften publiceerde tot de belangrijkste bronnen voor de kennis van de Nederlandse militaire folklore.

Maar het kan toch niet worden ontkend dat die folklore dan voor een groot deel blijkt te bestaan uit anekdotes, sagen en legenden, spookverhalen, oude-wijvenpraat, deunen, grollen, vloeken en scheldnamen die, ook volgens de schrijver, vaak van vreemde herkomst zijn of waarvan herkomst en betekenis niet vaststaan. Daarenboven zijn zij dikwijls flauw, plat, schuin of zelfs uitgesproken goor. De schrijver is daarvan zeer wel op de hoogte; immers, in *Soldatenfolklore* (blz. 238) zegt hij:

... men houde de militaire of burgerpet vast, als Jan Soldaat eens echt schuin uit de hoek wil komen en in zijn balladen of marsdeunen lucht geeft aan zijn opgekropte bronst.

Welnu, als traditiehandhaving mede moet worden gebaseerd op stimulansen die door een ongeremd zich ontwikkelende militaire folklore worden aangedragen, kan een klein aantal seksmaniakken een wildgroei van vuilbekkerij ontketenen die dan met blijdschap zou moeten worden geïntegreerd in de traditiebeleving! Wie gelooft dat de gemiddelde soldaat zich daardoor aangesproken zal voelen, slaat diens verstande-

lijke vermogens en zijn normbesef bedenkelijk laag aan.

De studie van de soldatenfolklore acht ik dan ook interessant en nuttig, maar wie van oordeel is dat die folklore moet worden gestimuleerd en worden verheven tot een belangrijk onderdeel van de legertraditie, beschouw ik als een onpraktische idealist wiens kennis van de werkelijke militaire traditie ik ernstig meen te moeten betwijfelen.

Naar alle waarschijnlijkheid ligt de oorzaak van de verschillen tussen de opvattingen van de schrijver van de Handleiding Traditie enerzijds en mij zelf – en velen met mij – anderzijds grotendeels in de inhoud die wij geven aan de begrippen „militaire traditie” en „soldatenfolklore”. Van dat laatste, zijn specialiteit, geeft hij in het gelijknamige boek de definitie:

... het complex van eigenaardigheden in gewoonten, taal, verhalen, liederen, opvattingen en stoffelijke zaken, welke zijn waar te nemen bij de militairen van de Koninklijke Landmacht, voor zover deze eigenaardigheden zijn voortgekomen uit of voortleven in de militaire samenleving en niet door de leiding worden voorgeschreven. Of korter gezegd: Datgene wat Jan Soldaat uit zichzelf zegt en zingt, denkt en doet.

Hoewel kol Verhoeff in de eerste twintig bladzijden van de Handleiding zeer uitvoerig ingaat op allerlei vormen en soorten van traditie, ontbreekt bij hem helaas een duidelijke definitie van het begrip „militaire traditie”. Dientengevolge zal het hem niet moeilijk zijn gevallen de stelling te poneren dat „folklore de traditie van het derde niveau” is; maar anderen hebben ongetwijfeld meer moeite met een dergelijk simpel onder één noemer brengen van begrippen die men *subjectief* wel tot synoniemen kan verklaren maar die dat *objectief* zeker niet zijn. In dat verband wijs ik erop dat de boven aangehaalde definitie spreekt van „eigenaardigheden”, terwijl wij ons voor de inhoud van het begrip traditie bij voorkeur richten naar een omschrijving als destijds in het editoriaal „Traditie” in dit blad

(*Mil.Spect.* 143(1974)(3)99) uit Van Dale geciteerd, namelijk dat:

... traditie verzekert de continuïteit in de cultuur door het overleveren van persoon op persoon, van generatie op generatie, bij monde en vervolgens ook in voorstelling of geschrift, van geestelijk bezit, van cultuurgoederen.

In mijn opvatting is de soldatenfolklore níet te brengen onder de noemer *cultuur* in de zin als in voornoemd editoriaal bedoeld. En uit de vakliteratuur terzake van de hand van kol Verhoeff heb ik ook niet direct de indruk mogen opdoen dat hetgeen hij te boek stelde als typerend voor „datgene wat Jan Soldaat uit zichzelf zegt en zingt, denkt en doet” mag worden beschouwd als een stimulans voor *eerbied voor de traditie of zin voor traditie*. Het meer geciteerde editoriaal besloot met:

De zin van de traditie is dat zij conserveert hetgeen behoort te worden overgedragen. En dat is niet het dode, maar het levende uit een waardenvol verleden.

Daarin zou ik de woorden „behoort” en „waardenvol” een extra accent willen geven. In overeenstemming daarmee omvat naar mijn mening de traditie bij de Koninklijke landmacht dan ook de herinnering aan de grote daden die onze voorgangers hebben verricht, alsmede alle voorwerpen, gewoonten, gebruiken en overleveringen die kenmerkend zijn voor een of meer onderdelen of de voorgangers daarvan; de handhaving van tradities is derhalve ook iets volslagen anders dan het van lichte op lichte overdragen van een zekere folklore of boertig taalgebruik, maar heeft tot doel – en moet zijn gericht op – de ontwikkeling van een gezonde korpsgeest in alle eenheden van de Koninklijke landmacht en op het bevorderen van haar aanzien in binnen- en buitenland.

Zolang de in de Handleiding Traditie verheerlijkte soldatenfolklore niet bewijst een werkelijke bijdrage te kunnen leveren tot dié hoge doelstelling, lijkt het mij ook niet verantwoord die folklore te *verheffen* tot om het even welk niveau van de traditie dan ook!

De satelliet en zijn mogelijkheden

De nabije ruimte in gebruik voor militaire toepassingen als spionage, early warning en eventueel oorlogsterrein

A. M. de Gouw

adjutant-onderofficier van de verbindingdienst

(II, vervolg van blz. 407)

Menige in het verleden gedane uitvinding werd in een later stadium, indien daarvoor geschikt, geheel of gedeeltelijk voor militaire doeleinden toegepast; zo ook de satellieten. Toen die nauwelijks het ontwikkelingsstadium te boven waren, zagen militaire deskundigen reeds het belang van een aantal toepassingsmogelijkheden als communicatiemiddel, verkenner en spionagemiddel. De satelliet was voor hen het ei van Columbus waarop al vele jaren was gewacht.

In deze aflevering wordt in hoofdzaak satellietcommunicatie qua militaire toepassingen behandeld en zal worden getracht een beeld te geven van de grote verscheidenheid in gebruik van satellieten voor militaire doeleinden. Specifieke systemen komen apart aan de orde. Tevens wordt aandacht besteed aan de theorie en verscheidenheid van satellietbanen. Verder wordt kort ingegaan op bepaalde toepassingen op lichamen in de ruimte in de nabijheid of in het krachtenveld van andere lichamen.

Bij gebruik voor communicatiedoeleinden is de satelliet bij uitstek geschikt voor bepaalde frequenties van het frequentiespectrum. De veelzijdigheid van deze satellietsystemen maakt het mogelijk ze voor moderne strijdkrachten met veel succes in te zetten. Dat kan geschieden ten behoeve van bijvoorbeeld verbindingen over grote afstanden en voor tactische en strategische doeleinden.

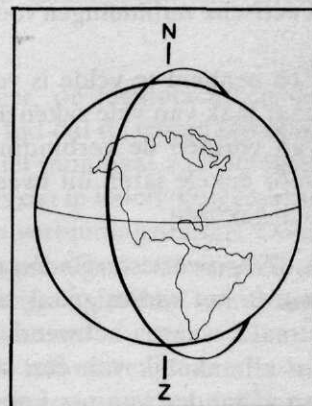
Een aantal factoren maakt satellietcommunicatiesystemen tot verbindingssystemen bij uitstek voor gebruik door strijdkrachten. Enkele daarvan zijn snelle terbeschikkingstelling van verbindingssystemen en het vergroten van de capaciteit daarvan. In het bijzonder is dat van belang voor grote staven. Dat dergelijke verbindingssystemen vooral door de Amerikaanse strijdkrachten op zo grote schaal worden toegepast, is

begrijpelijk als men de vele verplichtingen van de VS in de NAVO in aanmerking neemt alsmede de daaruit voortvloeiende aantallen tactische eenheden in West-Europa, de Amerikaanse bindingen met het Midden- en het Verre Oosten en de daartoe noodzakelijke omvangrijke krijgsmachtdelen, het nucleaire potentieel en ten slotte het uitgestrekte eigen territorium. Als medelid in de NAVO is ook Nederland metterdaad betrokken bij de Amerikaanse systemen.

De koers en de baan van een satelliet zijn afhankelijk van de hoogte waarop en de snelheid waarmee deze door de lanceerraket in de ruimte is gebracht. Deze baan kan cirkelvormig of ellipsvormig zijn. De satelliet vliegt in principe steeds over dezelfde gebieden in hetzelfde tijds patroon.

De snelheid is constant bij de cirkelvormige banen. In geval van ellipsbanen is de snelheid het hoogst als het dichtst bij de aarde gelegen punt wordt bereikt.

Satellieten kunnen worden gelanceerd in een *equatoriale baan*, d.w.z. gelijk aan de evenaar en met de draairichting van de aarde mee. Ook is lancering mogelijk in een *polaire baan*, d.w.z. een baan lopende over beide polen (afb. 9).

Afb. 9 Polaire baan

Voor polaire banen is extra energie nodig, omdat dergelijke banen gedeeltelijk tegen de draaiing van de aarde ingaan. Als derde mogelijkheid blijft over een baan tussen beide mogelijkheden in, onder een zekere hoek met de evenaar, welke hoek dan weer afhankelijk is van de plaats van lancering en het gebied waarover de satelliet een baan moet beschrijven, bijvoorbeeld voor het waarnemen van bepaalde gebieden.

Satellieten kunnen worden onderverdeeld in:

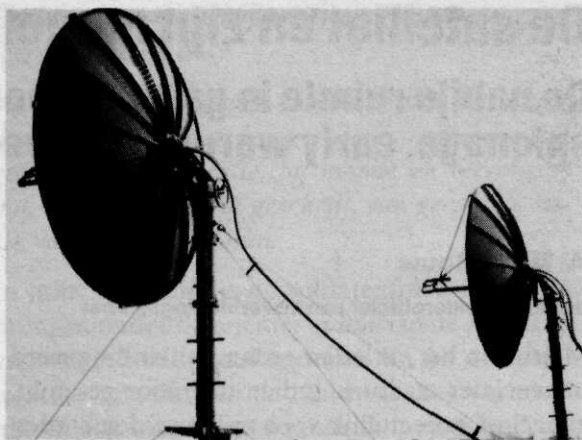
- *synchrone satellieten* die op een vast punt boven de aarde ronddraaien met een snelheid gelijk aan de omwentelingsnelheid van de aarde waardoor zij schijnbaar „stilstaan”;
- *niet-synchrone satellieten* die hun baan om de aarde beschrijven met een van de omwentelingsnelheid van de aarde afwijkende snelheid.

Op deze banen zijn van toepassing de wetten van de astronoom Kepler (1571-1630) en de natuurkundige Newton (1643-1727) die betrekking hebben op de planeetbewegingen en de wederzijdse attractie van lichamen in de ruimte (de wederzijdse aantrekkingskracht recht evenredig met het produkt van de massa's en recht evenredig met het kwadraat van de onderlinge afstand). Die wetten, destijds onder meer gevonden voor de beweging van planeten en andere hemellichamen, gelden evenzeer voor de gedragingen van satellieten en ruimtevaartuigen. In de 17e eeuw kende de mens dus in feite al de wetten die hem eens in staat zouden stellen zich buiten de aardse atmosfeer te begeven; hij miste nog slechts het voertuig dat die verplaatsing mogelijk zou maken.

Tactische verbindingen voor eenheden te velde

Een eenheid te velde is voor de uitvoering van haar taak van vele zaken afhankelijk. Een daarvan vormen de verbindingen. Daarbij kon tot voor enkele jaren uit twee mogelijkheden worden gekozen.

a. *Troposcatterverbindingen* (afb. 10). Daarbij wordt het radiosignaal schuin omhoog uitgestraald, waarna het weerkaatst via de troposfeer en afhankelijk van een reeks omstandigheden op afstanden van ten hoogste 200 km kan wor-

Afb. 10 Troposcatterverbindingen

den opgevangen. Dergelijke verbindingen voldoen niet aan alle eisen — bijvoorbeeld is het overbruggen van oceanen onmogelijk — en hebben verder als nadeel hun „ethervervuiling”: de uitgezonden energie komt namelijk slechts voor een klein gedeelte op de plaats van bestemming.

b. *Conventionele radioverbindingen*. Deze zijn sterk afhankelijk van enkele aardse invloeden en atmosferische storingen, terwijl bovendien de reikwijdte sterk beperkt is.

VHF- en UHF-communicatie via satellieten lost de meeste van die problemen op. Daarbij komt nog dat hoge antennemasten niet meer nodig zijn waardoor het camouflageprobleem grotendeels is verdwenen: de antennes kunnen worden geplaatst op zeer laag gelegen punten in het terrein. Deze soort tactische communicatiesystemen voorziet indien nodig in een rechtstreekse verbinding tussen de hoogste staven en de verst vooruitgeschoven eenheden.

Ongeveer tegelijk met het toepassen van de satelliet voor communicatiedoeleinden begon men de satelliet te gebruiken als middel om uit de ruimte waarnemingen te doen en desgewenst spionage te bedrijven; waarnemingen van strategisch belang zoals de aanleg van raket- en vlotbases, onderzeebootschuilplaatsen, vliegvelden en verborgen hangars, grote troepenverplaatsingen, enz. (Landen als bijvoorbeeld India, met lange land- en zeegrenzen, moesten noodgedwongen deze mogelijkheid tot het verkrijgen van inlichtingen ook toepassen voor overigens uitsluitend defensieve doeleinden om een betere controle te kunnen uitoefenen.)

Hoe dichterbij hoe beter de waarneming geldt ook vandaag nog. Vandaar dat voor deze doeleinden vaak gebruik wordt gemaakt van satellieten met een elliptische baanvorm en een *perigeum* (dichtst bij de aarde gelegen punt van de baan) op 80 à 100 km (afb. 11). Van die afstand kan alles door een camera worden gezien.

Dergelijke satellieten hebben echter slechts een levensduur van enkele weken, en ononderbroken waarneming is met deze satellieten niet mogelijk. Daarvoor zou dan de synchrone satelliet moeten worden gebruikt, doch dat gaat dan weer ten koste van de kwaliteit van de opnamen.

De volgende mogelijkheden bestaan om de verkregen inlichtingen door te geven.

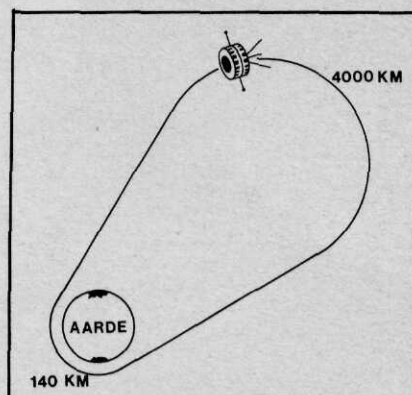
a. Een satelliet in een elliptische baan geeft zijn inlichtingen door in de periode dat de satelliet het verst van de aarde is verwijderd. De hoeveelheid informatie is afhankelijk van de opnamecapaciteit en de overdracht is afhankelijk van de zendcapaciteit.

b. Een satelliet in een elliptische baan keert na gemiddeld 3 à 4 weken terug naar de aarde. De opgenomen films worden, voordat de satelliet verbrandt, op een sein van de aarde uitgeworpen met de bedoeling dat zij door vliegtuigen worden opgevangen. Als dat lukt, en dat gaat bijna altijd goed, beschikt men over informatie van zeer hoge kwaliteit doch de informatie is niet geheel actueel: de eerste opnamen kunnen enkele weken oud zijn.

c. Van synchrone satellieten kan informatie slechts langs elektronische weg worden verkregen. Het is in bepaalde gevallen mogelijk de informatie, die door satellieten in een ellipsvormige baan is verkregen, door te geven aan de synchrone satelliet die op zijn beurt de informatie weer naar de aarde doorgeeft. Deze informatie is wél van hoge kwaliteit.

Amerika maakt op het ogenblik gebruik van twee soorten waarnemings satellieten:

- een satelliet voor algemeen toezicht uit de ruimte met een grote waarnemingshoek; de gebruikte camera's hebben tot doel een groot gebied waar te nemen;
- een satelliet voor detailwaarneming met verschillende camera's, geschikt om bijvoorbeeld regis-

Afb. 11 Ellipsvormige baan

tratienummers van voertuigen leesbaar weer te geven. Dergelijke satellieten in een elliptische baan hebben een perigeum van 80 à 100 km. Films worden geborgen en informatie kan ook aan een synchrone satelliet worden doorgespeeld.

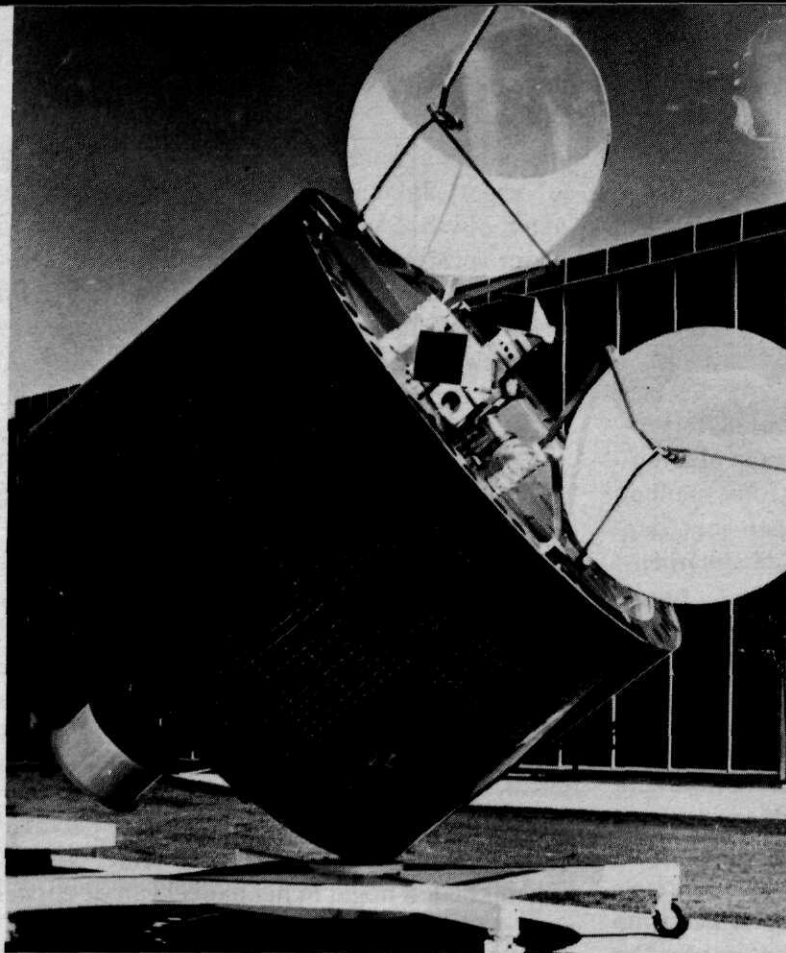
De voorheen gebruikte verbindingssystemen vallen bij vergelijkingen met de satelliet en zijn mogelijkheden nogal in het nadeel van de eerste uit. Het is echter geenszins de bedoeling op deze vergelijkingen aan te sturen.

Er zijn vooral in het door 1 (NL)LK te verdedigen deel van het NAVO-grondgebied dank zij de gunstige terreinomstandigheden en het vrij kleine grondgebied uitstekende radio- en troposcatterverbindingen realiseerbaar. Maar niet elke NAVO-partner heeft deze twee belangrijke punten in zijn voordeel mee. De kostenfactor speelt daarbij vanzelfsprekend, zeker in het huidige economisch moeilijke klimaat, een woordje mee want satellietverbindingen zijn zeker niet goedkoop.

Het Defense Satellite Communication System (DSCS)

Het Amerikaanse leger, de luchtmacht en de marine hadden in de tijd dat de communicatiemogelijkheden nog niet mondiaal van omvang waren, uiteraard, zoals dat in iedere krijgsmacht het geval is, hun eigen verbindingssystemen. Deze waren voor hun gebruik afgestemd op de behoefte van het eigen krijgsmachtdeel en in geen enkel geval wereldomvattend.

Toen in de jaren '60 de technieken in de ruimtevaart zodanige vorderingen maakten dat com-

Afb. 12 Communicatiesatelliet van het DSCS

municatie via de ruimte mogelijk werd, opende dat voor de drie krijgsmachtdelen een reeks van nog nimmer gerealiseerde mogelijkheden, met als belangrijkste het beschikken over „razendsnelle verbindingen over de gehele wereld”. Aangezien dat voor alle drie krijgsmachtdelen van groot belang was, ging ieder voor zich met man en macht aan het werk. De haast werd zelfs nog vergroot doordat de Sovjet-Unie een voor-sprong nam, die overigens later ruimschoots werd ingehaald.

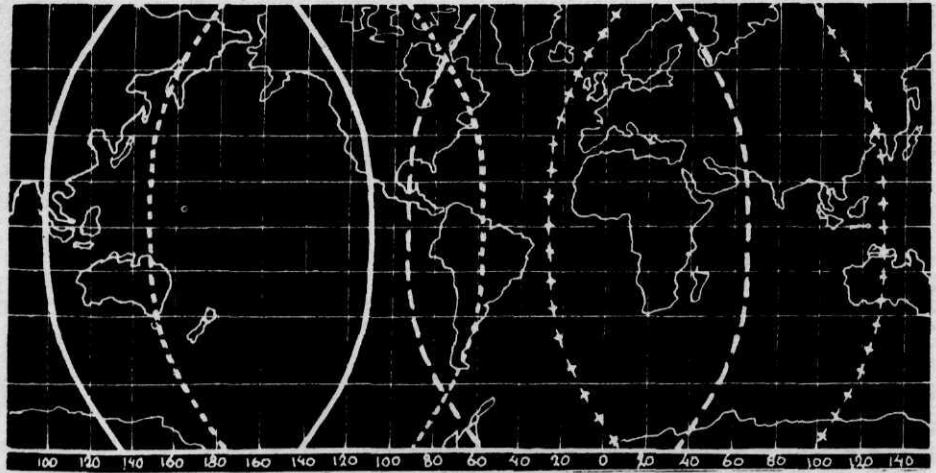
De snelle doorbraak in de technologie als gevolg van de ontwikkelingen in de ruimtevaart was oorzaak dat elk krijgsmachtdeel ongecoördineerd voor zichzelf bezig was. Daardoor werd de know-how verdeeld, het tempo afgeremd en geld verspild. Voor het Ministry of Defense een onaanvaardbare situatie. Dus werd, uiteraard te laat, een overkoepelende organisatie in het leven geroepen, die na korte tijd besloot dat alleen de luchtmacht mocht doorgaan met belangrijke ontwikkelingen.

Toen die organisatie functioneerde, werd in een later stadium tevens het beleidsorgaan waarin militaire verbindingssystemen van allerlei aard

waren ondergebracht, daarin opgenomen, met als taak het voeren van een zodanig beleid met een groot aantal transmissiemedia – waartoe dus ook satellietcommunicatie moet worden gerekend – dat daarmee de betrouwbaarheid, de inzetbaarheid en de overlevingskansen worden gegarandeerd.

De organisatie zette een militair satellietcommunicatiesysteem op dat moet worden gezien als een algemeen systeem, níet specifiek dus voor een bepaalde gebruiker, maar meer bedoeld voor eenheden van de Amerikaanse marine, luchtmacht en leger, verspreid over de gehele wereld. Tevens heeft dat DSCS de mogelijkheid in mondiaal verband samen te werken met andere satcomsystemen.

Een van de systemen van het DSCS bestaat uit vier zeer krachtige communicatiesatellieten die van geostationaire posities boven de evenaar opereren (afb. 12). Zowel telefonie, telegrafie als data kunnen via deze satellieten worden overgebracht. Als een wereldomvattend verbindingssysteem al met drie satellieten realiseerbaar is, zal het duidelijk zijn dat vier satellieten een aanzienlijke vergroting van de bedrijfszekerheid

Afb. 13 Overlapping met vier satellieten

meebrengen (afb. 13). Daarbuiten bevinden zich in de ruimte dan nog eens twee satellieten in reserve, die op een commando van de aarde op elk moment in bedrijf kunnen worden gesteld. Verder beschikken deze satellieten nog over de mogelijkheid uitzendingen te doen naar uiterst kleine gebieden met behulp van zogenaamde fijnge-richte antennes.

Dat met vier satellieten wordt gewerkt, moet worden gezien als militaire strategie omdat daardoor uit de Sovjet-Unie slechts één satelliet met laser kan worden onschadelijk gemaakt. (Daarmee wordt in oorlogstijd rekening gehouden. Laser is voor dat doel vooralsnog alleen inzetbaar van het grondgebied van de Sovjet-

Unie, en de vier satellieten zijn zodanig geplaatst dat, als die ene wordt uitgeschakeld, de overige normaal hun werk kunnen blijven doen. Alle grondstations (afb. 14) behoeven dan nog slechts hun antennes op de andere satellieten te richten, uiteraard op degene die voor hen het dichtst bij is.)

Verkenningssatellieten

Het is al geruime tijd bekend dat satellieten voor verkenningdoeleinden worden gebruikt. Sinds kort is echter bekend geworden dat verscheidene typen met speciale opdrachten daarvoor zijn ingezet. Zo kan een satelliet in een bepaald be-

Afb. 14 Grondstationantenne voor satellietcommunicatie

grensd gebied op een baan worden gemanoeuvreed. Op deze wijze kan het te verkennen gebied met grote precisie worden benaderd en kunnen zeer kleine correcties worden toegepast die op korte termijn door bijvoorbeeld gewijzigde militaire situaties nodig zijn.

De Russische Kosmos-satellieten 463 en 464 zijn al tijdens de oorlog tussen India en Pakistan op een dergelijke wijze voor verkenningen ingezet. Zeer verrassend was echter het onvergelijkbaar hoge aantal en de precisie van de door de Sovjets ingezette verkenningssatellieten ten tijde van de Jom-Kippoeroorlog. Voor de deskundigen geheel nieuw was eveneens de enorme precisie gedurende die inzet: zonder mislukkingen dekten Russische verkenningssatellieten met een tijdoverlappende inzet de gehele duur van dat Arabisch-Israëliësch conflict in 1973 zonder onderbrekingen.

Omdat dit tot nog toe de meest tot de verbeelding sprekende operatie uit de ruimte is geweest, is een beknopte beschouwing daarvan hier zeker zinvol. Kosmos 596 werd drie dagen voor het uitbreken van de vijandelijkheden (6 oktober 1973) door de Russen gelanceerd om het gehele gebied met inbegrip van de Golanhoogte te controleren. Een uur na het uitbreken van de oorlog brachten zij Kosmos 597 in een baan. Met deze satelliet konden detailopnamen van 50 cm nauwkeurig worden gemaakt.

Op 8 oktober manoeuvreerden de Russen Kosmos 597 precies boven het gevechtsterrein. Vervolgens werd de satelliet dicht bij de aarde gebracht door zijn omloopbaan te verkleinen. Dat vermeerderde het aantal passages over het gebied en gaf bovendien betere opnamen. Daarmee bereikte men in het Midden-Oosten optimale voorwaarden voor een fotografische afdekking van het gehele strijdtonaal. Vervolgens kwamen nog drie Kosmos-satellieten in actie met dezelfde taak.

Op een gegeven moment werd tussen de strijdende partijen een staakt-het-vuren bereikt, uiteindelijk ondertekend op 11 november. Op 10 november werd daarom Kosmos 607 gestart, zonder twijfel om te controleren of de voorwaarden van de wapenstilstandsovereenkomst werden nagekomen.

Kosmos 630 die op 30 januari 1974 werd gelanceerd, had eveneens de taak de terugtocht van

de Israëliëse strijdkrachten aan de oevers van het Suezkanaal en de opbouw van een nieuwe verdedigingslinie in de Sinaï te observeren.

Een overeenkomstige detaillering past de Sovjet-Unie ook toe in het al enige tijd lopende conflict in Afghanistan hoewel de problematiek aldaar veel moeilijker is door de partizanenstrijd in het gebergte, waar van uur tot uur de lokatie verandert hetgeen voor de Russen veel moeilijker controleerbaar is.

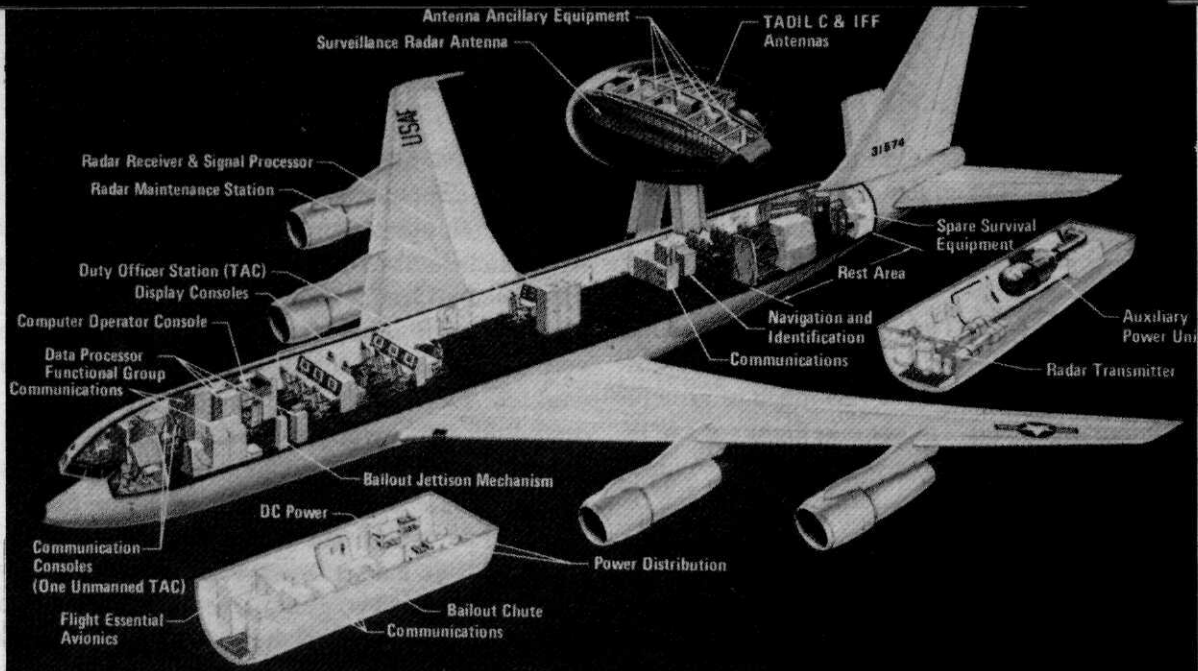
Eveneens is bekend dat Kosmos-satellieten zijn ingezet als verkenners van de onrust in Polen. Omdat het daarbij vaak ging om grote aantallen die tegelijkertijd actief waren, was dat voor de Russen controleerbaar. Ideaal is de verkenner pas bij een echt militair strijdtonaal waarbij twee partijen tegenover elkaar staan, zeker indien dat gebeurt in een goed overzienbaar terrein als bijvoorbeeld een woestijn.

Early Warning System

Het westerse Early Warning System heeft tot taak het onmiddellijk registreren van alles wat zou kunnen uitlopen op werkelijk offensieve acties tegen bij de NAVO aangesloten landen. Het daarbij te bewaken gebied omvat alle werelddelen en de oceanen, alsmede voorwerpen die zich bevinden in het luchtruim, in de uitgebreidste betekenis van dat woord. De te melden activiteiten zijn van uiteenlopende aard. Daarom zijn dan ook verscheidene EWS's operationeel en full-time bemand; zij hebben elk hun eigen specifieke taak die niet, of in enkele gevallen nauwelijks, door een ander systeem kan worden overgenomen. Het uitschakelen van een enkel systeem veroorzaakt daardoor al een mogelijk gat in het beveiligingsnet, dat in feite de hele vrije wereld omspannt.

Een van deze systemen is het vliegende waarschuwingssysteem AWACS (Airborne Early Warning And Control System, afb. 15). Bij het AWACS gaat het om toestellen van het type Boeing 707, volgestopt met elektronische apparatuur, die het doen en laten van de Oosteuropese militaire tegenstanders in de gaten moeten houden.

NADGE (NATO Air Defence Ground Environment, afb. 16) is weer een ander soort EWS. In

Afb. 15 Opengewerkte tekening van het USAF AWACS-systeem met de indeling en opstelling van de elektronische apparatuur. Het toestel biedt plaats aan maximaal 17 operators, maar er zijn voorzieningen getroffen voor een uitbreiding van de radarapparatuurconsoles van 9 tot 16, waarna maximaal 26 operators aan boord kunnen zijn

feite is NADGE een radarsysteem, verspreid over het grondgebied van negen NAVO-landen, langs de grenzen van de Oostbloklanden.

In het kader van dit artikel gaat het eigenlijk meer over een ander EWS, genaamd *Satellite Early Warning System*. Deze „uitkijkpost-in-de-ruimte” is ingesteld voor de melding van ICBM-lanceringen, zowel van grondlanceerbases in de Sovjet-Unie waarvan de lokaties bekend zijn als van schepen.

Op een hoogte van 36.000 km zijn sedert enkele jaren waarnemings satellieten actief, hetgeen betekent dat ze de aarde permanent observeren. Zij doen dat door middel van speciale sensors

die erop zijn gericht raketlanceringen onmiddellijk te registreren. Een van deze satellieten bewaakt van een plaats boven de Indische Oceaan het gehele Russische grondgebied met het oog op dergelijke lanceringen. Dat de aandacht daarbij uitgaat naar de in de westerse wereld bekende lokaties van ICBMs is vanzelfsprekend; het onmiddellijk melden van elke start van een ICBM kan van levensbelang zijn.

Van andere satellieten is waarnemingsapparatuur gericht naar alle wereldzeeën teneinde onmiddellijk raketlanceringen van oppervlakteschepen en onderzeeboten te kunnen signaleren. Ook lanceringen van onder water worden nauw-

Afb. 16 Enkele radarposten van NADGE in Turkije

keurig geregistreerd, want raketten met een dracht van 3000 km, afgevuurd van onderzeeboten zijn zeker geen uitzondering meer: de Sovjet-Unie beschikt over grote aantallen van dat type.

Een verdrag als SALT moge in theorie aardig lijken, in de praktijk is de waarde ervan dubieus omdat het mogelijk is meer vermogen of grotere aantallen „warheads” in het raketlichaam aan te brengen zonder de in het verdrag genoemde maxima te overschrijden. Er is derhalve alle reden te willen weten wanneer iets dergelijks wordt ingezet. Daartoe is het satelliet-EWS onmisbaar.

Satellieten zijn uitgerust met optische middelen; die zijn echter gevoelig voor lasers, hetgeen tot op heden hun enige zwakte plek is. Deze optische middelen – sensors – hebben hun maximale gevoeligheid op een golflengte van 2,7 micron; dat is waarschijnlijk dezelfde golflengte die

een hoog-energieke chemische laser uitstraalt. Tevens is er op deze golflengte een goede geleiding door de atmosfeer.

Amerikaanse EWS-satellieten werden enkele jaren geleden door Russische lasers, van het grondgebied van de Sovjet-Unie uit, zodanig verblind dat zij gedurende deze verblindings niet werkten. Doordat die sterke verblindings werd ontdekt door een van de waarschuwingssatellieten in een geostationaire baan, en tegelijkertijd door twee satellieten van de Amerikaanse luchtmacht in een elliptische baan, kon worden vastgesteld dat de Russen meer van dat soort lasers hebben en dat het volgen van een satelliet in een snelle baan daarbij voor hen geen probleem is. Veronderstelde lokaties van deze lasers klopten niet met latere verkenningfoto's, waarop Semipalatinsk in Oost-Rusland werd aangegeven. Er is onzekerheid over de vraag of de Russen daar-

Gegevens en taakomschrijving van een aantal satellieten

Hoogten	Aantal	Soort	Taak
160 en 320 km	2	Fotosat.	Fotograferen in enkele dagen de gehele SU met 15 cm details; specialiteit: opsporen van o.a. SS-20 opstellingen
480 km	1	El. waarnem. sat.	Komt 2 x daags over Moskou voor opnemen van radar- en radiosignalen
800 km	2	Weersat.	Komt 4 x daags over de gehele aarde. Nodig voor planning van militaire operaties en begeleiding van fotosatellieten op 160 en 320 km
800 km	1	Aardwaarnem. sat.	Gespecialiseerde sat. die kaarten maakt van lokaties van kernraketten
16.000 km	4	Oceaanwaarnem. sat.	Bewaakt alle oceanen met waarneming van schepen; weet exacte plaats van boven- en onderwateractiviteiten van de Russen
16.000 km	5	Navy-navigatie-sat.	Voor begeleiding van alle eigen schepen, vliegtuigen en onderzeeboten van de US marine
16.000 km	4	El. af-luister-sat.	Bestemd voor het af-luisteren van alle militaire activiteiten van andere landen
36.000 km	6	Navigatie-sat.	Voor militaire operaties te land met plaatsbepaling tot op 9 meter nauwkeurig
36.000 km	2	Waarschuwings-sat.	Voor onmiddellijke registratie van het starten van alle raketten (Satellite Early Warning System)
36.000 km	3	Data-sat.	Doorgeven naar de VS van alle info, verzameld door de op 480 km hoogte werkzame elektr. waarnemingsatelliet
36.000 km	2	Marine omloop-sat.	Voor alle eenheden van de Amerikaanse marine en buitenlandse reizen van de President
36.000 km	6	Hoofdkwartier schakel-sat.	Voor het doorgeven van geheime informatie van de 30 belangrijkste Amerikaanse posten ter wereld
96.000 km	2	Kernexplosie-waarnem. sat.	Speciale satellieten die elke start, test, explosie van kernwapens, waar ook ter wereld, opsporen en onmiddellijk doorgeven aan het Pentagon

mee al dan niet iets agressiefs in de zin hebben: een urenlange verblinding van alle EWS-satellieten tegelijk zou reden kunnen zijn aan te nemen dat een ICBM-aanval is ingezet. Weliswaar zijn er dan nog wel AWACS en NADGE om dat te registreren, doch daarmee is dan weer kostbare tijd verlorengegaan.

De veertig belangrijkste Amerikaanse militaire satellieten

Op hoogten variërende tussen 160 en 96.000 km is een groot aantal satellieten met een militaire toepassing over de gehele wereld bezig de meest uiteenlopende taken te vervullen.

De hierbij afgedrukte tabel geeft een overzicht met hoogten, aantallen en soorten alsmede een globale taakomschrijving. Communicatiesatellieten zijn in dit overzicht niet opgenomen omdat het aantal anders de honderd zou overschrijden en aan duidelijkheid zou verliezen.

Kosmos 954

Het is intussen alweer drie jaar geleden dat in het noorden van Canada de rust in het onherbergzame en dik besneeuwde toendragebied op ingrijpende wijze werd verstoord. De Russische satelliet Kosmos 954 zorgde voor die plotselinge onrust omdat deze met een kernreactor aan boord op drift was geraakt en de dampkring was binnengedrongen. Het ging daarbij niet zozeer om de satelliet zelf maar om de 45 kg uranium-235. Pas vier dagen na het neerstorten werden de restanten gevonden in het ijs van de Thelonrivier in Canada. Op dat moment wist de wereld zeker dat de satelliet niet in de dampkring was verbrand. Naar aanleiding van deze misser dienden zich al ras de volgende vragen aan.

— Was het nodig dat een satelliet die zo kort in de ruimte is (Kosmos-satellieten hebben alle een korte levensduur) zoveel uranium aan boord moest hebben?

— Was deze satelliet inderdaad gelanceerd om, zoals door de Russen aangegeven, alle scheepsbewegingen op de oceanen te registreren?

— Was er een laserkanon aan boord en moest deze satelliet fungeren als „killer“?

— Was het volgen van de bewegingen van de

Amerikaanse atoomonderzeeërs wellicht de taak van de satelliet?

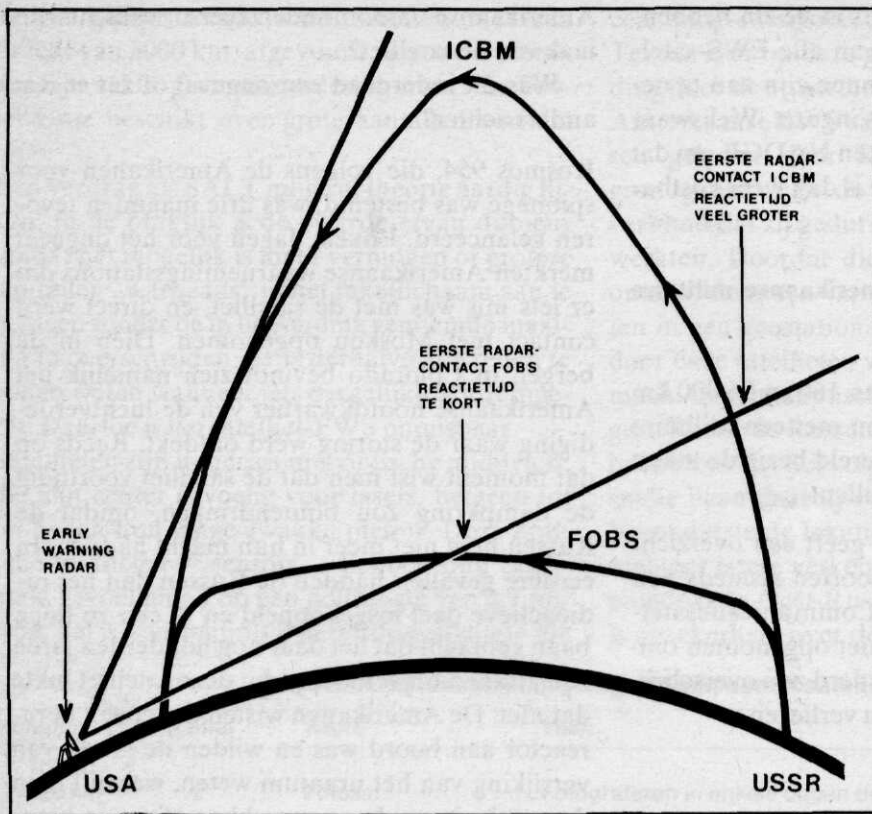
— Was dit inderdaad een ongeval of zat er iets anders achter?

Kosmos 954, die volgens de Amerikanen voor spionage was bestemd, was drie maanden tevoren gelanceerd. Enkele dagen voor het ongeval merkten Amerikaanse waarnemingsstations dat er iets mis was met de satelliet, en direct werd contact met Moskou opgenomen. Diep in de bergen in Colorado bevindt zich namelijk het Amerikaanse hoofdkwartier van de luchtverdediging waar de storing werd ontdekt. Reeds op dat moment wist men dat de satelliet voortijdig de dampkring zou binnendringen, omdat de Russen hem niet meer in hun macht hadden. In eerdere gevallen hadden de Russen dan het radioactieve deel losgekoppeld en in een zo hoge baan gebracht dat het daar nog honderden jaren zou kunnen blijven. Maar bij deze satelliet lukte dat niet. De Amerikanen wisten dat er een kernreactor aan boord was en wilden de graad van verrijking van het uranium weten, waaruit men de conclusie zou kunnen trekken of er een kernramp dreigde. Dat gegeven werd echter door de Russen niet bekendgemaakt. Overigens was de hoeveelheid uranium aan boord te vergelijken met de kracht van vijf maal de atombom op Hiroshima. Op 24 januari 1978 was het zover. Het gevaarte stortte neer in Canada, ver buiten de bewoonde wereld, maar dat was puur toeval. Wel ontstond er een enorme radioactieve wolk van 300×65 km waarvan deskundigen hebben berekend dat deze op het Noordelijk halfrond terecht zou komen; dat is inmiddels gebeurd.

Vrijwel niemand reageerde. Reacties kwamen daarentegen wél, en nogal grootscheeps ook, toen enige tijd later het volkomen ongevaarlijke en door de Amerikanen tot het laatste moment gecontroleerde en bestuurd Skylab naar de aarde terugviel en terechtkwam aan de kust van Australië.

Aanval op de aarde uit de ruimte

Speculaties over onderwerpen zoals in dit kopje aangegeven, zijn nog niet zo lang geleden in de buitenlandse militaire vakpers verschenen, met de bedoeling de mogelijkheid van een kernaan-

Afb. 17 FOBS in vergelijking met ICBM

val op aarde door middel van in een baan gebrachte satellieten onder de aandacht te brengen. Dat zou dan van de Sovjet-Unie uitgaan en daartoe waren, zo werd gesteld, al heel wat proeven genomen; de meeste daarvan konden, voor zover dat door het westen kon worden beoordeeld of vrijgegeven, als geslaagd worden beschouwd.

Eerlijk gezegd is het bepaald niet de gemakkelijkste en goedkoopste manier om het Westen op deze wijze met atoomwapens uit te schakelen, doch het dient wel te worden beschouwd als een reële mogelijkheid.

Een dergelijke aanval kan worden uitgevoerd met twee totaal verschillende systemen, en wel:

MOBS (Multiple Orbital Bombardment Satellite System). Dat wil zeggen dat zoveel satellieten als daarvoor nodig zijn tevoren in banen om de aarde moeten worden gebracht, daar blijven circelen en worden ingezet als het nodig is. Daartoe moeten zij dan uit hun baan worden gehaald en op het doel worden afgesteld, dat alles met radiografische signalen. Zou dat doel de Verenigde Staten zijn, dan is het voor de Sovjet-Unie

aan de andere kant van de aarde gelegen en er moet dus gebruik worden gemaakt van tussenstations, bijvoorbeeld schepen, om de radiografische instructies over te brengen;

FOBS (Fractional Orbital Bombardment Satellite System), houdt in dat een satelliet wordt gestart en meteen weer wordt afgeremd om zijn daling naar zijn doel op aarde in te zetten. Dat is wel gemakkelijk gezegd, doch eenvoudig is het allesbehalve (afb. 17).

Overigens heeft men de plaatsing van massavernietigingswapens (ook nucleaire) in de ruimte in verdragen geregeld: sedert 1967 ondertekenden zestig landen dat verdrag, waaronder ook de beide wereldmachten. Kort na het sluiten ervan deelde het Amerikaanse ministerie van defensie al mede dat de Sovjet-Unie bezig was een FOBS-systeem te ontwikkelen. Sinds 1967 komt in het Kosmosprogramma, dat voor 75% uit militaire satellieten bestaat, een aantal pogingen voor waarbij satellieten op zeer geringe hoogten geen of slechts een enkele omloop maken. Voordat het doelgebied wordt bereikt, worden reeds gedurende de eerste omloop de reminstallaties gestart en wordt de daling naar het doelgebied

ingezet; dat alles doet ten sterkste vermoeden dat het vorenbeschreven FOBS wordt getest.

Het aantal satellieten dat in het Kosmosprogramma wordt gelanceerd, is niet gering. Om de gedachten te bepalen: gedurende de laatste twaalf jaar zijn meer dan 1000 Kosmos-satellieten in de ruimte gebracht. (In totaal, als vergelijking, zijn door alle landen samen van het begin af meer dan 3000 satellieten in de ruimte gebracht.)

De hoogte van de Kosmos-omloopbanen is doorgaans erg laag, waardoor zij slechts kort in hun baan kunnen blijven en vaak al na enkele weken op aarde terugkeren. Dat terugkeren heeft men in het algemeen goed onder controle, omdat alle landingen in de Sovjet-Unie zelf plaatsvinden. Dat mag dan wel ook, vooral als men ervan uitgaat dat in een FOBS of MOBS een nucleaire lading is ondergebracht.

Op het eerste gezicht heeft het MOBS-ontwerp grote voordelen voor de militaire strategen. De satelliet cirkelt in een baan om de aarde, die daaronder in oostelijke richting wegdraait. Theoretisch is het zo, dat een satelliet een bepaald punt op aarde met een interval van verscheidene dagen herhaaldelijk kruist. Bovendien is het mogelijk een satelliet te voorzien van stuurraketten; daardoor kan men zodanige correcties in zijn baan aanbrengen dat deze ten opzichte van het aardoppervlak steeds dezelfde blijft. Een nadeel is daarentegen dat het niet onaanzienlijke gewicht van de stuurraketten ten koste gaat van de nuttige lading.

Het is bij dit systeem mogelijk een groot aantal satellieten met lading in banen te brengen die alle bijvoorbeeld over de Verenigde Staten lopen. Dat zou natuurlijk wel opvallen, en kan terecht worden gezien als een directe oorlogsdreiging. Realiseerbaar is het in elk geval wel, zij het dat de kostenfactor niet moet worden onderschat.

Oorlog in de ruimte zelf

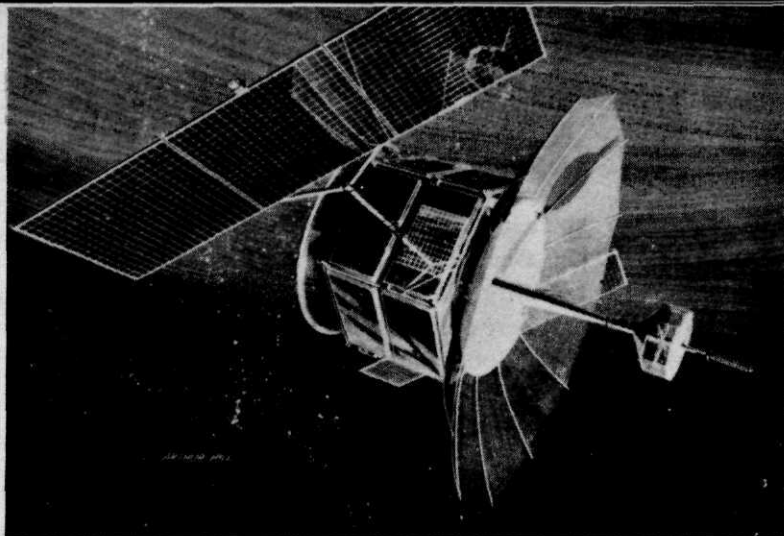
Dat satellieten in de ruimte boven ons voortdurend bezig zijn gegevens van militair-strategisch belang naar de aarde door te geven, is al geruime tijd algemeen bekend. Wij zijn zelfs al eraan gewend geraakt. Dat deze satellieten worden gadeslagen door soortgenoten van de tegenpartij

is eveneens bekend. Dat satellieten echter worden gelanceerd om andere satellieten uit te schakelen is de laatste ontwikkeling op dit gebied. De zogenoemde „killersatelliet” deed daarmee zijn intrede. Door deze verschijning dreigt er een lugubere oorlog in de ruimte.

In het voorgaande werd aangeduid dat er al vele honderden satellieten voor militaire doeleinden zijn ingezet. De gehele aarde wordt voortdurend bespioneerd door een aantal waarnemingsatellieten; er is eigenlijk geen plaats meer op aarde die daarbij niet bereikbaar is. Raketlanceringen kunnen worden opgespoord waarna het fotografisch overbrengen naar de geïnteresseerde staven een kleinigheid is. Kernproeven, zelfs ondergrondse, kunnen worden waargenomen. Vele satellieten, enkele honderden in elk geval, bevinden zich voortdurend boven ons, onophoudelijk in de weer al het geregistreerde door te geven.

Toestanden als met de spionagevliegtuigen U2 behoren nu door de toepassing van spionagesatellieten tot het verleden, evenals dreigende internationale geschillen over het al dan niet schenden van grenzen door vliegtuigen. Wat dat betreft kunnen militaire inlichtingenorganen ongestoord de benodigde informatie verwerven. Een prachtig voorbeeld van zoiets was de ontdekking van een in het Westen niet eerder bekende Russische basis voor atoomonderzeeërs, in de omgeving van Moermansk in een van de aldaar aanwezige fjorden. Deze basis is zelfs tegen zicht van boven beschermd. Dat dergelijke informatie van grote strategische waarde is, behoeft geen nader betoog; dat de Russen de ontdekking ervan geen succes hebben gevonden, zal evenmin nader behoeven te worden toegevoegd. Logisch is dat men, uit het Russische standpunt redenerende, aan de ontdekking van dergelijke belangrijke militaire steunpunten graag morgen, of liever nog vandaag, een einde zou willen maken. Met die overwegingen deed een totaal nieuw element in de ruimte zijn intrede: satellieten gingen andere satellieten observeren, en daarbij bleef het niet: de ene satelliet is in staat de andere te vernietigen.

Het onderzoek voor militaire toepassingen in de ruimte draait sinds kort door deze ontwikkelingen op volle toeren. Zes grote wapenfabrikanten hebben van het Pentagon opdracht gekregen

Afb. 18 Door de vele antennes en zonnepanelen zijn communicatiesatellieten zeer kwetsbaar

anti-satellietsystemen te ontwikkelen. Deze moeten alarm kunnen slaan wanneer zij door een vijandelijke satelliet worden genaderd. Vervolgens moeten zij een waarschuwingssignaal kunnen geven als zij worden aangevallen, en zij moeten zelf een tegenaanval kunnen ondernemen. Overwogen wordt op de lanceerbasis verkenningssatellieten lanceergereed in reserve te houden die op elk moment kunnen worden ingezet.

In geval van oorlog wordt bij een totale uitschakeling van de verbindingen het militaire apparaat vrijwel volledig stilgelegd. Daarom is het uitschakelen van vijandelijke verbindingen misschien wel belangrijker dan het veroveren van een stukje terrein. In dat licht bezien is de verschijning van de killersatelliet dus niet zo vreemd.

De Russen hebben in dat opzicht grote activiteit aan de dag gelegd en daarbij een reeks niet mis te verstane demonstraties gegeven. Deze verliepen als volgt:

- eerst werd een testsatelliet gelanceerd;
- daarna ging de killer de ruimte in;
- vervolgens werd de killer door een grondstation met signalen tot zeer dicht bij de testsatelliet gebracht;
- dan werd de killer tot ontploffing gebracht, die de testsatelliet meenam in dat geweld.

Omdat zulk een demonstratie ook plaatsvond in een geostationaire baan op 36.000 km, hebben de Russen aangetoond elke willekeurige satelliet te kunnen opruimen.

Alle Russische activiteiten zijn tot nu toe beperkt gebleven tot de interceptie van eigen, speciaal voor dat doel gelanceerde, satellieten. Bij

een gewapend conflict moet er ernstig rekening mee worden gehouden dat men de killer zal gebruiken voor het uitschakelen van Amerikaanse verkenning-, verbinding- en waarschuwingssatellieten (afb. 18).

De dreiging van een ijsskoude communicatieoorlog in de ruimte heeft daarmee vorm gekregen. De eventuele gevolgen ervan zijn niet te overzien, want wat er gebeurt als kunstmanen moeten worden vernietigd die offensieve bedoelingen hebben, waarbij dan achteraf blijkt dat zij een nucleaire lading aan boord hadden, laat zich raden.

Systemen om op een dergelijke wijze een aanval op de aarde uit de ruimte te ondernemen, zijn al beproefd, uiteraard zonder nucleaire lading. Maar ook het achteraf alsnog aanbrengen van een nucleaire lading is een technisch uitvoerbare mogelijkheid. Was dat voor enkele jaren nog science fiction, of leek het dat, in 1982 en de jaren daarna is dat zeker een realiteit geworden.

„Hot line” Washington-Moskou

Om de hiervoor beschreven dreigingen te voorkomen, bestaat sinds lange tijd een directe verbinding tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie.

Naar aanleiding van de ternauwernood afgewende dreiging van een Derde Wereldoorlog over de raketten op Cuba, realiseerden de VS en de SU zich dat een soortgelijke situatie zich niet meer zou mogen voordoen en men het voortbestaan van de wereld niet opnieuw afhankelijk kon laten zijn van onzekere communicatiemogelijkheden of moeizaam diplomatiek overleg:

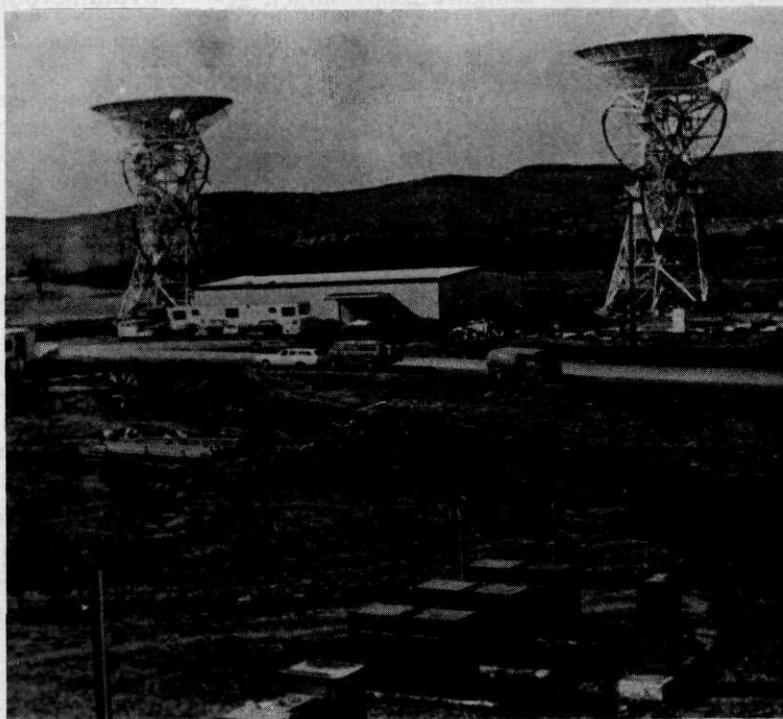
er moest dringend een directe verbinding komen tussen Washington en Moskou.

Die kwam er dan ook, in de vorm van een transatlantische zee kabel van Washington naar Kopenhagen en verder via Stockholm en Helsinki naar Moskou. Een tweede verbinding, over radio, loopt van Washington via Tanger en Marokko naar Moskou. De verbinding wordt officieel DCL genoemd (Direct Communication Link) doch zoals dat wel vaker gebeurt onofficieel al snel omgedoopt tot „hot line”. Knap opgezet, dat wel, maar zij functioneert niet goed: nu eens is de radioverbinding defect, dan weer wordt er een kabel stukgetrokken. Het komt voor dat beide verbindingen gelijktijdig buiten werking zijn. De oplossing kwam ineens: de satelliet.

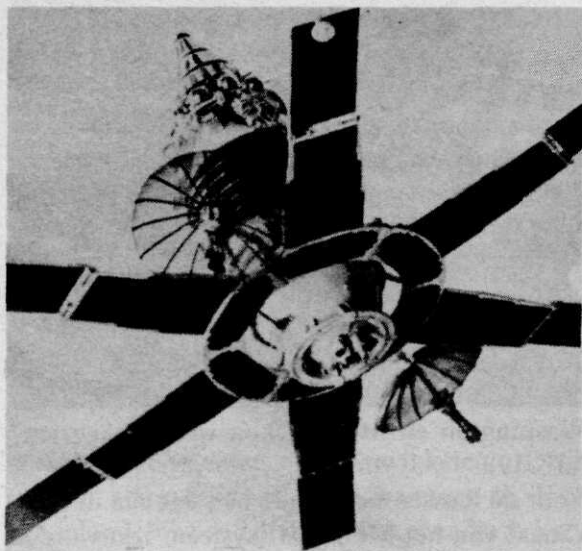
Nadat enkele communicatiesatellieten uitstekend functioneerden, werd niet langer meer getreuzeld en besloten een hot-line-communicatiesysteem op te zetten via satellieten. Voor deze verbinding moest eveneens worden voorzien in twee volkomen onafhankelijke doch gelijkwaardige systemen, die simultaan functioneerden. Voor de Amerikanen was dat geen probleem, omdat die al de beschikking hadden over het nu nog steeds uitstekend functionerende Intelsat-communicatiesysteem. Daarmee konden zij

zelfs verschillende, volkomen gescheiden systemen uitbrengen. Voor de Russen, die voor het oog van de gehele wereld gebruik moesten maken van een Amerikaans systeem, was dat politiek gezien een misser. Daarom werd besloten dat elke natie een eigen systeem zou opbouwen. Voor de Amerikanen betekende dat, dat een duplexkanaal van het Intelsat-systeem zou worden gebruikt. (Intelsat is een niet-militair systeem, gebaseerd op geostationaire satellieten op 36.000 km boven de evenaar.) Eén satelliet was daarbij voldoende, omdat die tegelijkertijd door Washington en Moskou kon worden „gezien” (afb. 19).

Voor de Russen betekende het, dat een duplexkanaal van het Molnija-II-systeem zou worden gebruikt (afb. 20). Dat is echter geen geostationair systeem, omdat dat in die tijd door de Russen nog niet kon worden gerealiseerd. Daarom moest de Sovjet-Unie een ander systeem ontwikkelen; daarin draaien vier satellieten elk tweemaal per dag om de aarde in een ellipsvormige baan, waarbij zij dan het grootste deel van de baan boven het grondgebied van de Sovjet-Unie zijn, en daar zit dan de rentabiliteit van hun systeem. Het is wel wat gecompliceerder, omdat meer antennes nodig zijn en de satellieten voortdurend in beweging zijn, waarbij steeds

Afb. 19 Grondstation te Maryland in de VS

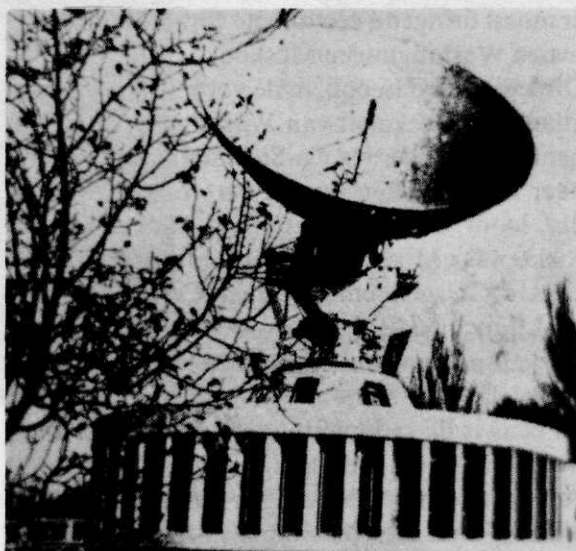
Afb. 20 Russische Molnija communicatiesatelliet

van de ene satelliet naar de andere moet worden overgeschakeld (afb. 21).

In elk geval hebben beide satellietssystemen al vele jaren tot volle tevredenheid gefunctioneerd en hun bijdrage tot handhaving van de vrede geleverd.

Naschrift

De ruimte heeft een volkomen nieuwe reeks van mogelijkheden voor militaire toepassingen ge-

Afb. 21 Grondstation Molnija-systeem in de SU

opend. Op de juiste wijze en met de juiste intentie gebruikt, kunnen deze de mensheid in haar algemeenheid grote diensten bewijzen. Het is ongetwijfeld de wens van velen dat het gebruik daarbij uitsluitend blijft gericht op het voorkomen van oorlogen.

Indien observatie van elkaars doen en laten op een niveau als nog nimmer tevoren mogelijk daartoe kan bijdragen, kunnen de activiteiten in de ruimte voor niemand een belemmering zijn.

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Teneinde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Koninklijke Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Ontwikkeling van een logistiek informatiesysteem voor de Koninklijke landmacht

In bovengenoemd artikel (*Mil. Spect.* 151(1982)(6)247) heeft het gestelde op blz. 249 aanleiding gegeven tot het volgende commentaar en de daarbij behorende vragen.

1. De stellers onderscheiden bij de „logistiek” primaire en ondersteunende processen waarbij tot de primaire processen worden gerekend: behoeftebepaling, typebepaling, verwerving, onderhoud, bevoorrading, afvoer en afstoting. Naar mijn mening maken deze processen echter deel uit van een functie van de logistiek en wel de materieelvoorziening. Deze functie heeft de (meest) directe relatie met het materieel op basis van het „life-cycle management”.

2. Bij de opsomming van primaire processen begint men met de behoeftebepaling en eindigt met de afstoting. Dit is een volgorde, die in het kader van het reeds genoemde „life-cycle management” logisch is, maar het is ook mogelijk dat men „de behoeftebepaling” plaatst in de materieelverzorgings sfeer, dus vóór de processen „onderhoud, bevoorrading en afvoer”, en het proces „behoefteplanning” als een primair proces onderkent; een en ander overeenkomstig het gestelde in pt. 52, §1, hfdst II van het VS 2-1387 (Verzorgingshandleiding).

Indien de stellers de behoefteplanning niet als een primair proces beschouwen, verzoek ik hen de redenen daarvoor kenbaar te maken.

H. BUENK, Ikol jag

Taakverdeling binnen de NAVO

Als lezer van de Militaire Spectator en lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap moet ik wel enkele kritische opmerkingen maken ter zake van de „ontboezemingen van een verontruste reserveofficier” onder bovenstaande titel van de heer Vandersmissen in het juli-nummer (*Mil. Spect.* 151(1982)(7) 285).

Ik heb alle begrip voor zijn verontusting en moet zeggen dat zijn gedachte uit een oogpunt van doelmatigheid en economie zeer aantrekkelijk lijkt. Er zijn m.i. evenwel enkele bezwaren aan verbonden van juridische en ook van economische aard, en wel de volgende.

1. Het Atlantische bondgenootschap berust op een volkenrechtelijk verdrag, namelijk van *soevereine* staten. Mitsdien zijn de krijgsmachtdelen, om het privaatrechtelijk uit te drukken, *géén gemeenschappelijk eigendom*, maar eigendom van elk der verdragslidstaten individueel.

2. De militaire commando-organen zoals Saceur, Saclant, enz., zijn juridisch geen geïntegreerde organen doch, hetgeen men in de interne bedrijfsorganisatie noemt, taakdelegaties-naar-boven van de lidstaten.

3. De praktijk leert dat het altijd

goedkoper is beveiligingstaken — vooral in vredetijd — zelf op of boven eigen gebied uit te voeren dan dat men — indien men de desbetreffende krijgsmachtdelen niet zou bezitten — leentjebuur zou moeten spelen bij een bondgenoot; die zal dat immers niet gratis doen en bovendien in de prijsopleiding, oefening, aanschaf, e.d., verdisconteren.

De opstelling van de schrijver, hoewel landmacht officier, is lofwaardig objectief in die zin, dat zijn keuze bij het toewijzen van één krijgsmachtdeel aan Nederland zou vallen op de marine, gezien traditie, aanleg, maritieme belangen en koopvaardij, te meer daar de tradities van landmacht en luchtmacht zouden kunnen overgaan naar een vergroot korps mariniers en een vergrote MLD.

In de huidige constellatie („Europe des patries”) is alleen samenwerking mogelijk; integratie zou slechts mogelijk zijn bij een Europese *politieke* integratie („patrie Europe”). Daarom lijkt mij zijn idee niet haalbaar.

M. A. CAGELING, journalist

Taakverdeling binnen de NAVO

Voorafgaande aan de kern van mijn (primaire) reactie op het artikel van Vandersmissen (*Mil. Spect.* 151(1982)(7)285) wil ik deze reserveofficier der artillerie een compliment maken. Hoe men ook moge denken over de inhoud van zijn artikel, uit verschillende passages en stellingen valt een bezorgdheid over onze defensie-inspanning af te lezen alsmede een belangstelling voor mogelijke verbeteringen, die een beroepsmilitair niet zouden misstaan.

Een dergelijk compliment betreft in zekere zin ook de redactie van de Militaire Spectator. Wellicht leent de aard van dit blad zich niet voor persoonlijke visies en ontboezemingen die — vooral indien door frustratie gevoed — te zeer een

emotionele ondertoon kunnen hebben, doch juist voor reserveofficieren moet het mogelijk worden gemaakt hun ervaringen en meningen te toetsen aan die van hun beroepscollega's. De kennis van de achtergronden van bepaalde verschijnselen moge doorgaans beperkt zijn, hun kritische benadering en hun toewijding aan de organisatie verdienen dat hen een klankbord wordt geboden en dat hun ideeën en suggesties serieuze aandacht krijgen.

Om die reden – en uitsluitend daarom – lijkt het mij gewenst te reageren op enkele aspecten van het bedoelde artikel. Mijn mening daarover is evenzeer een persoonlijke en derhalve aanvechtbare, aangezien ik mij niet deskundig acht binnen de probleemgebieden die door Vandersmissen worden onderkend.

1. In grote lijnen stel ik in het artikel twee „stromingen” vast die elk op zich een afzonderlijke behandeling in de Militaire Spectator zouden rechtvaardigen. Op het vraagstuk van de taakverdeling binnen de NAVO en de financiële gevolgen daarvan, zal ik niet nader ingaan. De voorstellen zijn interessant en spreken mij wel aan, doch de uitvoerbaarheid ervan gaat mijn voorstellingsvermogen te boven.

Het andere vraagstuk, te weten de „loyaliteit” waarmee bepaalde tekortkomingen worden verzwegen, niet alleen tegenover de pers maar ook tegenover meerderen, lijkt mij essentieel. Dat verschijnsel is naar mijn mening niet alleen bepalend voor het moreel en het vertrouwen in de organisatie, het is tevens van zeer groot belang voor de kwaliteit

van onze militaire middelen in de nabije toekomst. Ter illustratie noemt Vandersmissen enkele voorbeelden waarbij de „geheimhouding” blijkbaar een beperkte betekenis heeft, en geeft hij alternatieven aan. Opvallend is dat het kennen van tekortkomingen en het willen/moeten verzwijgen daarvan voor een aantal officieren tot zodanige spanningen leidt dat zij zich van tijd tot tijd uitent tegenover collega's die bij uitstek niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor de situatie. Dit stoom afblazen vindt veelal plaats met toehoorders die dan met verbazing, zo niet ongeloof, vaststellen dat het „wie zwijgt stemt toe” in de krijgsmacht een bijzondere betekenis heeft. Een zelfgekozen zwijgplicht „uit loyaliteit” (tegenover wie?) wordt kennelijk in evenwicht gehouden door afstand te nemen van de eigen medeverantwoordelijkheid voor de militaire organisatie. Het achterhalen van de oorzaken van een dergelijke dualistische houding en het bieden van een ander forum dan rangenoten, cursussen of de pers kan mijns inziens aanzienlijk bijdragen tot het wegnemen van gevoelens van machteloosheid en onvrede, tot verbetering van het moreel en daarmee de inzetbereidheid, alsmede tot een toenemende kwaliteit van onze krijgsmacht. (De vorm van bedoeld forum – ombudsman, controller, rekenkamer – blijve hier verder buiten beschouwing.)

2. Welke zijn nu de mogelijke oorzaken van het voortbestaan van een probleem – waarvan „iedereen” weet – en van de demotivatie die soms daarmee samenhangt? (Een demotivatie die overigens

aanleiding kan zijn tot vrijwillig ontslag als beroepsmilitair, tot beëindiging van de beschikbaarheid als reserveofficier dan wel tot inschakelen van de pers.) Naar mijn mening spelen daarbij twee menselijke eigenschappen een niet te onderschatten rol.

De beroepsmilitair is – in vredes-tijd – gewend een oordeel te vellen dan wel een besluit te nemen met een zekere overmaat aan (vak-)kennis en beschikbare informatie. Hij waagt zich niet graag op onbekend terrein, mede gezien de papierberg waar hij zich doorheen moet worstelen om enige nieuwe „deskundigheid” te verwerven. Cursussen, Vaste Orders en collega's kunnen iedere vorm van zekerheid wegnemen inzake het vervullen van de eigen functie. Voor zover hij daarin toch fouten maakt, bestaat de neiging dat te camoufleren, onder meer omdat hij tegenover meerderen/beoordeelaars in het algemeen gaarne wil doorgaan voor „feilloos”. Ook in breder verband dragen testen, inspecties en rooskleurige oefenverslagen ertoe bij perfectie te eisen dan wel na te streven binnen het eigen functiegebied.

Onze kritische instelling tegenover niet meetbare c.q. niet verwijtbare tekortkomingen van de militaire middelen waarmee wij werken, neemt geleidelijk af naarmate het „gewenningsproces” voortduurt totdat . . . zich op een kwade dag iets binnen ons blikveld opdringt dat wij als een niet maskeerbare tekortkoming herkennen. Indien dan bij nader onderzoek zekerheidshalve is vastgesteld dat het verschijnsel niet aan onszelf is te wijten, worden wij onrustig. Het begint te irriteren dat het bijna volmaakte beeld dat wij als streefdoel voor ogen hadden, niet meer haalbaar of zelfs niet meer zinvol blijkt. Als reactie zoeken wij een schuldige. Als wij daarbij voldoende „de nek durven uitsteken”, lukt het soms te achterhalen welke hogere functionarissen of delen van de organisatie voor het verschijnsel aansprakelijk zijn. Dat is een beslissend moment, omdat dan het begrip „loyaliteit” door onszelf

geïnterpreteerd gaat worden. Vinden wij geen schuldigen, dan noemen wij het verschijnsel „structureel” of „budgettair” en laten het aan hogere machten – bijvoorbeeld politici – over zo nodig verbeteringen te initiëren. Afhankelijk van onze instelling en rang blijven wij een gevoel van machteloosheid houden, of wij negeren het verschijnsel verder en blijven optimistisch.

Moeilijker wordt het indien van onszelf een bijdrage mag worden verwacht aan verbeteringen die slechts mogelijk zijn zodra de tekortkoming luid en duidelijk wordt gesignaleerd. Dan zijn onze eigen gemakzucht of angst voor meerderen (d.w.z. voor beoordeling) of voor het moeten verdedigen van onze kritiek tegenover collega's de drempels die ons ervan weerhouden openhartig te zijn. Bovendien verschuiven wij niet alleen het „papierwerk”, maar ook de verantwoordelijkheid voor het signaleren van tekortkomingen graag naar het niveau dat ook in staat wordt geacht de noodzakelijke verbeteringen in te voeren.

Dat laatste duidt op een tweede menselijke eigenschap, namelijk het streven naar zorgeloosheid, hetgeen ook bij zeer ijverige mensen voorkomt. Behalve afkerig van conflicten die onze carrière zouden kunnen schaden, zijn wij soms ook weinig bereid – zoals gezegd – aan iets min of meer onbekends te beginnen, om nieuwe verantwoordelijkheden op ons te nemen en daarmee onze zorgen te vergroten. Die houding kan ertoe leiden dat „loyaliteit” wordt vertaald in kritiekloosheid, geen vesaan meer stellen indien je zelf ook met rust

wordt gelaten. Deze instelling, ten onrechte ook wel „ambtenarenmentaliteit” genoemd, is dodelijk voor de kwaliteit van de militaire organisatie.

Om die reden is het te wensen dat het artikel van Vandersmissen een voorbeeld en een stimulans zal blijken om onze mening te vormen, kritisch te blijven staan tegenover tekortkomingen in onze werkomgeving, alsmede de moed en moeite te willen opbrengen daarin waar nodig verbeteringen na te streven, desnoods ten koste van het eigen imago. De basis van het officier-zijn is immers, zo meen ik, de *eerlijkheid* (waaronder tevens *openheid tegenover meerderen* valt), voorts de *bereidheid verantwoordelijkheid te dragen* ook binnen een onvolmaakte organisatie, en ten slotte het *zelfvertrouwen* waarmee wij ons oordeel ter discussie durven stellen.

De bezorgdheid, die Vandersmissen door het schrijven van zijn artikel toont, en het vertrouwen dat zijn collega's deze bezorgdheid zullen begrijpen en mogelijk delen, verdienen dat hij een serieuze respons ontvangt van zowel deskundigen als niet-deskundigen!

L. J. J. DORRESTIJN, maj art

A N T W O O R D

OP MENINGEN
VAN ANDEREN

Ontwikkeling van een logistiek informatiesysteem voor de Koninklijke landmacht

Luitenant-kolonel H. Buenk heeft terecht geconcludeerd dat wij in onze benadering zijn uitgegaan van „life-cycle management”. Met hem onderkennen wij daarbij een belangrijke plaats voor de materieelvoorziening. Wij vinden de materieelvoorziening zelfs zó dominant, dat de daartoe behorende processen „primaire” worden genoemd. Die primaire processen staan in het beschreven functiemodel daarom centraal opgenomen.

Nu kan worden gediscussieerd over de mate van abstractie van een functiemodel. Naarmate meer detaillering plaatsvindt worden meer onderliggende subprocessen zichtbaar. Wij hebben voor de algemene beschrijving die wij hebben gegeven, gekozen voor de gepresenteerde zeven primaire processen. Behoeftebepaling moet daarbij in onze gedachten worden beschouwd als een conglomeraat van activiteiten, die moeten plaatsvinden, alvorens tot verwerving kan worden overgegaan.

In de Verzorgingshandleiding en in het Militair woordenboek KL worden de begrippen behoeftebepaling, -planning en -raming genoemd. Behoeftepanning en -raming worden daarbij aangegeven als een „minder exacte vorm van behoeftebepaling”. Een meer exacte inhoud van de begrippen

wordt echter niet gegeven, hoewel daaraan binnen de KL wel degelijk behoefte bestaat.

Tot de „black box” BEHOEFTEBEPALING in het door ons beschreven functiemodel moeten alle bestaande procedures worden gerekend, die moeten worden gevolgd om uiteindelijk „een” goedgekeurde behoefte te verkrijgen.

Daarbij gaat het zowel over de eerste behoefteafdekking van bv. een nieuwe tank of een nieuw soort munitie, als over aanvullende bestellingen van reservedelen of psu. Wanneer deze black box nader inhoud wordt gegeven in een apart — meer gedetailleerd — functiemodel, zullen daarbij zowel de aspecten behoeftebepaling als behoefteplanning, beide in enge zin bedoeld, een plaats krijgen.

P. VAN DE LINT, kol td

Taakverdeling binnen de NAVO

De reactie van de heer Cageling heb ik dankbaar gesavoureed. In feite ben ik met hem — en met de redactionele inleiding bij mijn artikel — eens dat met „plan” onpraktische aspecten vertoont. Ik koester dan ook niet de minste illusie over de realisering van mijn ideaalbeeld. Politiek wordt nu eenmaal gedirigeerd door sentimenten. Nationale staten en oorlog danken hun bestaan aan het psychotische groepsgedrag van onze soort. „Militair apparaat” en „logica” vormen dus in feite een *contradictio in terminis*. Hetgeen niet weg neemt dat defensie in het aangezicht van een machtige vijand zo logisch mogelijk, of zo weinig mogelijk onlogisch, kan worden georganiseerd.

Juridische bezwaren zijn van kustmatige aard en zouden marginaal hinderlijke zijn bij bi- of multinationale eenheden. Middeleeuwse ridders beschouwden de vorming van nationale legers als een ernstige inbreuk op hun recht als particulier krijgsoverste. Ik stel slechts de volgende stap voor. Gelukkig is

het (internationale) rechtsapparaat en -gevoel altijd aangepast aan de eisen van de tijd. Het recht is er voor de samenleving en niet andersom.

Het economische nadeel gaat niet op in de zin die de heer Cageling bedoelt. De schade na een vijandelijke overwinning ten gevolge van bondgenootschappelijke versnippering is veel groter. Bovendien: een land dat *in vreedstijd* zijn krijgsmacht nodig heeft voor beveiliging (= politioneel) verdedigt geen vrije democratie en hoort dus niet thuis in de NAVO maar in het Warschau-Pact.

Snelle realisering van een praktische, oorlogsinzetbare, taakverdeling binnen de NAVO lijkt niet waarschijnlijk. Misschien moet dat, in tegenstelling tot de verwijdering van kernwapens, wél beginnen in Nederland. Te denken valt aan een continentale defensie, gebaseerd op één parate brigade in Duitsland en één parate divisie mariniers, met alle spullen om *binnen 24 uur onder andere* in de Noordduitse laagvlakte te worden ingezet. Ook de NAVO heeft meer aan één zeer mobiele divisie (+) dan aan een heel legerkorps dat niet op tijd komt opdagen, dus het moet te „verkopen” zijn in Brussel. Territoriale defensie kan dan geheel worden overgelaten aan reservisten.

Allereerst mijn respect voor majoor Dorrestijns zeer zelfkritische aanvulling op mijn betoog. Naar aanleiding daarvan haast ik mij te verzekeren dat de door mij geleverde kritiek niet moet worden gezien als een veroordeling van het *typisch militaire* apparaat. De organisatie verdient, na alle kritiek, een aantal complimenten:

1. Alleen al de publikatie van mijn artikel door de Militaire Spectator (alsmede het feit dat ik in mijn diensttijd nooit „achter de wacht” ben terechtgekomen, althans nooit vanwege kritiek) duidt op een grote mate van vrije meningsuiting binnen de krijgsmacht. Daarover wordt door modieuze

wereldverbeteraars wel eens anders gedacht (en geschreeuwd). In die kringen pleegt men te vergeten dat principiële tegenstanders van kunstlicht bij Philips ook niet ver komen. Als het gaat om een vrije uitwisseling van opbouwend bedoelde kritiek kan menig groot bedrijf iets van de krijgsmacht leren, al is wel het beleid van de Directie Voorlichting van het Ministerie dienaangaande angstaanjagend passief. Dat is zeer schadelijk voor het imago van de strijdkrachten in een toch al „tegen” zijnde maatschappij.

2. Inderdaad is, zoals majoor Dorrestijn schrijft, het „rustig houden uit angst voor de beoordeling” een verbazingwekkend wijdverbreid euvel onder (voor hun te betonen moed in die functie betaalde) veldheren. Mijn indruk uit vijf jaar actieve dienst (waarvan anderhalf jaar ten departemente) is echter dat juist diegenen die wél „hun nek durven uitsteken” en een gefundeerde (afwijkende) mening door dik en dun volhouden, generaal worden.

De „handicap” van de militaire organisatie is nu eenmaal dat de logica van haar functioneren zelden aan reële omstandigheden kan worden getoetst. Inderdaad, oefeningen zijn altijd „geweldig geslaagd”. Dat is ten detrimente van de mentale souplesse van het officierscorps en leidt tot een haast religieuze benadering van de organisatie, hetgeen de door majoor Dorrestijn gesignaleerde fnuikende zelfcensuur in de hand werkt.

Dat dit alles *menselijk* falen en níét typisch *militair* afwijkend gedrag ten grondslag heeft, verdiende inderdaad meer aandacht.

H. VANDERSMISSEN, res elnt art

